

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

28 (405), 12—18 липня 2007

ЗАКОНОМІРНОСТІ НОВИХ ВИБОРІВ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Після недавніх подій проявилася справжня тактика українських традиційно парламентських політичних сил. Політика стає нецікавою, прозорою і передбачуваною. Задоволення приносить хіба що розгадування справжніх цілей високооплачуваних політтехнологів. Після минулих виборів вони хором говорили про кризу ідеології й небажання великого бізнесу підтримувати суто ідеологічні партії. Ми на це "купилися" і довго балакали на тему відсутності ідеології в політиці. Насправді серед великого бізнесу завжди є дуже конкретний попит на ідеологію, безпосередньо зумовлений його інтересом в українській політиці та владі. Не зайве нагадати громадянам, що люди великого достатку контролюють владу в будь-якій державі світу, й Україна не є винятком. Люди низького й середнього достатку працюють за гроші, потім їх витрачають, аби знову працювати й залежати від грошей. Багаті мають великі активи, що звільняє їх від влади грошей, які вже працюють на них. Таким людям під силу встановлювати ціну грошей для суспільства середнього достатку, змінювати закони і встановлювати моду на суспільні гуманітарні цінності та спосіб життя. **Якщо колись політичні сили були носіями якоїсь ідеології на потребу масам, то в добу глобалізації ідеологія грає роль не більшу від технології забезпечення й гарантування економічних цілей. Хоч як парадоксально, але великому владному бізнесові найвигіднішою є ліва ідеологія. Звичайно ж, це ідеологія не для себе, а для електорату.** Ми цього ще не осягнули, тому слід позбутися згубної звички визначати цілі політичних сил за програмами, вивчаючи інтереси вагавитого фінансового впливового осад.

Майбутні (позачергові) вибори будуть ще більше заідеологізованими з акцентом на ліву ідею: від ліволіберальної, лівопопулістської до відверто лівої. Варіанти лівої ідеології поширюють як технології для народу і їх закріплюють у суспільній свідомості всіма засобами, які можна найняти за гроші. На це скеровано дії уряду, і в цю гру мимоволі втягнуто навіть Президента. Хоч він в останніх заявах спробував накреслити план справжніх економічних реформ для народу, але все без винятку впливове владне політичне коло працює проти цього, тобто на ліву ідею для бідних громадян і повну свободу для себе. Отож не варто лаяти Ющенка, треба спробувати його зрозуміти як політичну особу, інтереси якої збігаються з інтересами нації, але впливові владні сили живуть власним економічним інтересом. Домінуюча в Україні політична сила великого капіталу має цікаву природу, і про це треба говорити окремо. Незалежно від партійних кольорів їй вигідна ліва ідея саме тому, що вона орієнтує громадян не на успіх в активній конкуренції, не на успішні фінансові пріоритети та контроль за владою. Ліва ідея насправді орієнтує суспільство на безкінечну боротьбу з бідністю й на залежність від держави (очікування соціального захисту і субсидій, подачок, надбавок до платні) та провокує лише пасивну критику й очікування кращого

Фото Олександра Шепнівського

способу розподілу власного ж добра, яке забирає влада через зростаючі податки. Ідея соціальної справедливості — це наркотик, який дають бідному суспільству й прив'язують це суспільство до ідеології соціальної справедливості, щоб маніпулювати ним як заманеться. Ліва ідея — це справжній опіум для народу, якщо передражнити першого апологета лівого глобалізму Леніна.

Про особливості сучасної лівої ідеї я писав ще на початку року в статті "Секрет лівої ідеї", яка мала доволі велику популярність. Після цього ніхто не може заперечити, що минулі вибори пройшли за відсутності ідеології. Безперечно, українські вибори стають дедалі заідеологізованішими, але доволі незвичним способом — через економічно зумовлену й цинічно притягувану виборчу технологію. Це свідчить про одне — часи ідеологічного романтизму давно минули і пора державотворцям здобувати національну державність за новими законами політичного змагання, що їх силою нав'язав Україні глобалізований капітал. На жаль, не наші націонал-демократи встановлюють правила, і тому вони мусять хоча б навчитися

використовувати ці правила в інтересах нації. Націонал-демократія може перемагати, лише використовуючи для успіху нові закони політичної боротьби, дарма що вони встановлені не нами.

З цієї позиції спокійно й неупереджено розгляньмо договір про створення мегаблоку партій "Наша Україна" і "Народна самооборона" Луценка у перспективі формування ліволіберальної партії. До речі, добряче допоміг розкрутці проекту "Народної самооборони" колишній нашоукраїнець Давид Жванія. Тут немає нічого дивного — тепер мода на ліволіберальну ідею: ідеологія парламентської більшості — лівопопулістська, БЮТу — лівосолідаристська. Так звана більшість нав'язала ліву тактику навіть опозиції. Суспільство налаштоване призвичаюватися до соціальних памперсів і штучного годування з руки держави. Замість творення самостійної сильної нації цілеспрямовано програмується вередливе й заздрісне, пасивне й зневірене у власній перспективі, зденаціоналізоване суспільство — досить зручна і слухняна в

Закінчення на с. 2

“ОЖИВИТЬ ЖИВЕЕ
СЛОВО...”

8–9

ОСТАП ЛАПСЬКИЙ:
“СОБІ: НАЗУСТРІЧ?!”

10

ПОЗАРОСТАЛИ
СТЕЖКИ ТУРИЗМУ

12

“КРАЇНА МРІЙ”

16

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 816 943 грн. 00 коп.

“Талант не вгадує час — він його передбачає”.

НОВІ ГРАНІ ТАЛАНТУ

Свого часу пані Діана КЛОЧКО викладала історію українського мистецтва в Національній Академії образотворчого мистецтва та архітектури (колишній Київський художній інститут). Вона була дуже присіклива до нас на семінарах, але її точка зору стосовно, наприклад, філософського підґрунтя в українському середньовічному іконописі була вельми цікава. Пані Діана доводила нам, студентам, що до кожного семінарського питання треба ставитися як до окремого дослідження. Минули роки, я зустрічала її прізвище то на шпальтах газети “День”, то як автора культурологічних хронік у фонді “Відродження”, то як автора й редактора цікавих проєктів у видавництві “Дуліби”, де, серед іншого, вона упорядкувала та підготувала до друку альбом-путівник “Битий шлях, або Україна, якою ми її любимо” (2005), і ось тепер ми спілкуємося з Діаною Клочко у молодому, але вже добре відомому видавництві “Грані-Т”, шеф-редактором якого вона є.

їнської культури штучно створена, що брак книжок про цей багатющий пласт

культури, відсутність концептуальних виставок і оригінальних художніх проєктів є величезним ідеологічним спотворенням правди про Україну. Я народилась і виросла у волинському селі, вже 20 років живу в Києві (й завжди відчуватиму свою “земляну” природу), та роздумування над феноменами міської культури не полишали мене ніколи. Вони в Україні не протиставлені, а міцно пов’язані, але пріоритет чомусь віддається етнографічно-сільському іміджу нашої країни. Це несправедливо, бо, до прикладу, феномен панського маєтку чи містечкового житла, які були невіддільні від сільського побутування, у нас також недоосмислені й відповідно — недопредставлені. Є що робити, є чим дивувати і себе, й закордоння.

— **Мені відомо, що саме Вам належить чимало ідей стосовно запуску таких видавничих проєктів, як “Сучасна дитяча проза”, “Україна-Японія”, “Повернення Пінзеля” тощо. Розкажіть децю про кожний із цих проєктів.**

— Ці проєкти є результатом приватного, але вельми відкритого і насиченого емоціями спілкування. Книжка “Україна-Японія: дерев’яна архітектура” з’явилася тоді, коли я переглянула архів Галини Шевцової і обговорила її згодом щодо подібності двох таких далеких територіально, а насправді — споріднених культур.

“Сучасна дитяча проза” є, по суті, продовженням проєкту “Кіноромани: українські письменники про улюблені фільми”, адже саме тим, з ким “пройшла” тему любові до кіно, я запропонувала поділитися і своєю любов’ю до дітей. Інше питання, що не всі вони погодилися писати для дітей саме зараз, але я переконала — їхні тексти з’являться у цій серії згодом, коли вони передивляться книжки своїх колег. Альбом “Іоанн Георг Пінзель. Скульптура. Повернення” також виник із розмов з Тарасом Возняком та Іриною Магдиш, і львівський незалежний часопис “І” став нашим головним партнером у створенні, просуванні та розгортанні цього проєкту. Він не завершився виходом роману Євгенії Кононенко “Жертва забутого майстра”. Днями видавництво “Грані-Т” уклало угоду

з Володимиром Єшкілевим із Івано-Франківська, який завершив роман про Пінзеля, але в абсолютно іншому жанрі. Отже, — спілкуймося із задоволенням, й ідеї обов’язково втіляться!

— **Які ще видавничі проєкти в найближчих планах видавництва?**

— Список вийде чималий. Із найближчих — вихід мистецького альбому Ольги Лагутенко “Українська графіка першої третини ХХ століття”, книжки Галини Шевцової “Дерев’яні церкви України”, цілої серії путівників, із яких зазначу “5 шляхів зі Львова” та “Дерев’яні церкви Львівщини”, книжки-альбому про історію Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря (йому наступного року виповниться 900 літ), ілюстрованої “Біблії з коментарями” для дітей, 10 книжок серії “Життя видатних дітей”, унікального проєкту художника Віктора Гукайла “Рустам і Сохраб” (за мотивами Фірдоусі), художнього проєкту “На-

коли у нас буде перша сотня назв, і такий каталог видавництва неможливо буде ігнорувати.

— **Чи є у видавництва проблеми з дистрибуцією по Україні?**

— Ми нічим не відрізняємось від усіх інших видавництв. Якби у кожному районному центрі України існувала бодай одна невеличка книгарня й одна публічна бібліотека, а у кожному обласному — ще й приватний книжковий супермаркет, я напевно знаю: кожна українська книжка коштувала б покупцеві принаймні вдвічі дешевше. Проблема з дистрибуцією — це відсутність нормальної (за існуючими в світі стандартами) кількості точок продажу, а тому наш книжковий бізнес ніяк не може стати бізнесом у класичному сенсі цього слова. І ті об’єми книжок (легально зареєстровані), які завозяться в Україну з сусідньої країни, тільки підтверджують: наш ринок вигідніше тримати у стані “придатку до...”, аніж дати йому можливість бути ринком. Тому мережу наше видавництво створює насамперед кількісно — назвами, іменами, ідеями. Поки що, адже все можна змінитися за кілька років.

— **Чи не плануєте якихось проєктів разом із закордонними видавництвами?**

— Міжнародний проєкт? Чому б і ні, хоча, власне, заради чого об’єднувати зусилля? Якщо знайдемо відповідь на це питання — знайдемо і партнерів.

— **Які саме книжки були виславлені у Варшаві на цьогорічному Міжнародному книжковому ярмарку? І які враження у представників вашого видавництва залишилися від цьогорічної виставки?**

— Видавництво “Грані-Т” представляло проєкти “Грані світу. Україна-Польща: єдність зброї кризів віки” та “Іоанн Георг Пінзель. Скульптура. Перетворення”, які створювались у співпраці з незалежним культурологічним часописом “І”, а також дві книжки Ірен Роздобудьмо “Коли оживають яляки” (серія “Сучасна дитяча проза”) і “...про Паскаля, Моцарта, Андерсена, Білокур, Чапліна” (серія “Життя видатних дітей”). Враження не відрізнялись від тих, що були вже озвучені в пресі письменниками, які мали представляти полякам українську книжку: наші чиновники не володіють найпростішими технологіями презентації культурно-ідеологічного продукту. Як мінімум — цього треба вчитися, як максимум — намагатися зробити це привабливим для усіх сторін.

— **Як Ви вважаєте, чому в Україні так мало літературних агенцій? Якщо погортати довідник Франкфуртського книжкового ярмарку, то виявляється, що найбільше літературних агенцій знаходиться у Лондоні, Нью-Йорку та Барселоні. В інших країнах робота з авторами не приносить нормального прибутку?**

— Тому що український ринок не може запропонувати автору наклад 50 тис. примірників. Для польського це — норма, для російського — також, і у нас нічого не зміниться, допоки ми залишатимемось “сырьевым придатком”, а українські автори — заробітчанами. Які літагенти, які відсотки? Капіталізації немає, а ви вже прагнете постмодерних стосунків...

Розмовляла
Анна ЛОБАНОВСЬКА

ПРОБЛЕМИ, НА ЯКІ ХВОРІС СУСПІЛЬСТВО

Віта ПАШКОВСЬКА,
м. Новодністровськ

Для багатьох новодністровців приїзд у місто лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка, Міжнародної літературної премії “Благовіст”, члена Національного Шевченківського комітету, поета **Василя Герасим’юка** виявився малопомітним. Це й зрозуміло, бо збирати великі аудиторії та веселити публіку — прерогатива, наприклад, Верки Сердючки чи когось із державних політиків. А трудівник рими і метафори, переймаючись болячками, на які хворіє суспільство, змушує своїх слухачів думати про те, де брати ліки від бездуховності, байдужості, невігластва. Саме про це говорили учасники “круглого столу” “Проблеми сучасного українця в художній літературі”, шанувальники високого поетичного слова нашого міста. Свої запитання учасники “круглого столу” адресували трьом представникам творчої еліти — Івану Нагірняку, Мирославу Лазаруку та Василеві Герасим’юку, які разом уособлюють поняття, яке класик колись визначив як “поет і громадянин”.

Ішлося про те, що, кидаючи крихти матеріальних благ своєму народу, держава геть забула про духовність нації. Василь Дмитрович наголосив, що шлях, який обрала незалежна Україна, не можуть прийняти її громадяни, бо він веде у пустелю черствості, що не властиво нам, слов’янам. “Не тільки хлібом живе людина, сьогодні нам необхідно звернутися до релігії. І нести цей світоч насамперед дітям”. Моделі, які ми залюбки перехоплюємо із Заходу і поспішаємо впроваджувати в українській освіті, також не завжди вписуються у наші стереотипи. Це стосується широкого запровадження тестування, яке не може замінити написання творів та складання зв’язних розповідей. Відзначили також, що стан книгодрукування в Україні сьогодні дуже низький. Учасники “круглого столу” у своїй розмові торкнулись і політиків. На запитання про те, чи проводяться аналогічні заходи із столичними депутатами та посадовцями, Василь Герасим’юк відповів лише гіркою усмішкою, — мовляв, не до того їм. Зате дуже схвально відгукнувся про інтелектуальний рівень спудеїв Києво-Могилянської академії: “Саме там є осередок, з якого виростає істинна держава”. За “круглим столом” було порушено низку інших дуже важливих питань, на які сьогодні справді мало зважають урядові структури.

І, звичайно, — прослуховування поезії у виконанні автора. Василь Герасим’юк зачитав твори, які увійшли до останньої збірки “Папироть”. Його вірші характеризуються суворим, міцними навіть важким, стилем розміреної гуцульської коломийки. Багато з них написано верлібром — білим віршем, який також не зразу знаходить свого пошановувача. Але глибина змісту, широта образів, метафоричні перевтілення буденних речей захоплюють надзвичайно. Прикметно, що в його творчості повно розкривається тема, яку й досі неоднозначно сприймають наші співвітчизники, — ролі УПА в історії. Родом із “холодних космацьких отав”, Василь Герасим’юк у своїй ліриці помітив чеканий ритм розміреного, грізного, до поту, до заціплення рук і губ танцю “Аркан”. Навіть столиця, в якій живе сьогодні поет, постає перед читачем через авторську призму.

За частотою духовності, за можливість, вчитуючись у віршовані рядки, знаходити свої відчуття учасники “круглого столу” щиро подякували його організаторам.

родні казки татар України” і ще декількох видань та серій, які зараз “у виробництві”.

— **На яких умовах працюєте з авторами, чи отримують вони гонорари та відсоток із продажу? Чи можете продавати авторські права закордонним видавництвам?**

— Так, усі наші автори та художники отримують гонорари та роялті, про які домовляємося з кожним окремо. Починаючи працювати, усім пояснюємо, що нас цікавить багаторічна співпраця, а не “разова” акція. Хай би які іміджеві дивіденди обіцяла кожна унікальна книжка. Стосовно продажу прав — обов’язково продаватимемо, особливо

Юрій ЗАВГОРОДНІЙ

Кілька років тому я зовсім випадково зачепився за нову тоді для мене тему — явні негативи й примарні позитиви етноглобалізму. Зацікавили мене всілякі його прояви і в більш вузькому значенні — з його агресивними проявами на мовному ґрунті серед тих народів, які вперто не хочуть щезати з етнічної мапи Землі.

Добираючи різних фактів про те, як продовжують зникати окремі живі мови, вмирають онімилі народи, розчинюються поволи в інших етносах, я почав розуміти, що мені вже досить боляче почав муляти інший прояв глобалізації. Скоріше, потужний каталізатор, у країнах чи в менших, чи в більших, чи в всуціль демократичних, чи всуціль тоталітарних. У останніх — найдужче, бо там панує завжди лише одна *“цілком правильна”* ідеологія. Для прикладу: дехто ще може пам'ятати одне з тверджень радянських комуністів, яке треба було сприймати без застережень — панувала така собі *“наукова аргументація”* про їхнє вчення, що воно *“вірне, бо правильне”*. Все, гаплик, приїхали! Я б додав, що потужно вивчаються з людей не лише генетична пам'ять чи цивілізаційні здобутки, а навіть схильність до варіантного мислення, до найменших сумнівів, з яких майже завжди може чи повинна народитися істина. Хтось або щось дедалі активніше впливає на подальшу примітивізацію людської цивілізації. Перепрощую за вжитий у заголовку більш жорсткий термін (*дебілізація*). А що і як казати, які толерантніші слова добираєти, коли сьогодні надто вже далеко стає деградуючому “Цареві природи” до “образу і подоби́я” свого Творця?

Лишається тільки гірко зітхати, що нічого не поробиш, бо так уже сталося, бо ж кимось (?) і колись нам усім разом було пороблено на зле. Та чи пороблено геть усім, чи ще трапляються відчайдухи, яких це явище поки що не зачепило? Але ж що робити, коли шодня впадає в очі безліч підтверджень до моїх сумних спостережень на різних рівнях від кухонних теревенів до діячів од високої політики. Що нам усім робити, коли не визначено справжніх винуватців, бо не помічається сам процес, а люди, що потерпають від нього, не відчують болю, сорому, не звертають уваги на брутальну наругу?

При всьому моєму українському патріотизмі мене ніяк не тішить, що в інших державах деградація духовності йде стрімкішими темпами. Не тішить, бо інколи постає перед очима сумне видіння — химерна картина всесвітнього потопу.

Вражає саме послідовність надто масових, світових негативних явищ. Це спонукує небайдужих людей замислюватися над причинами.

Отже, переходжу до прикладів, фактів, спостережень, на сукупність яких я не можу дати єдиного пояснення.

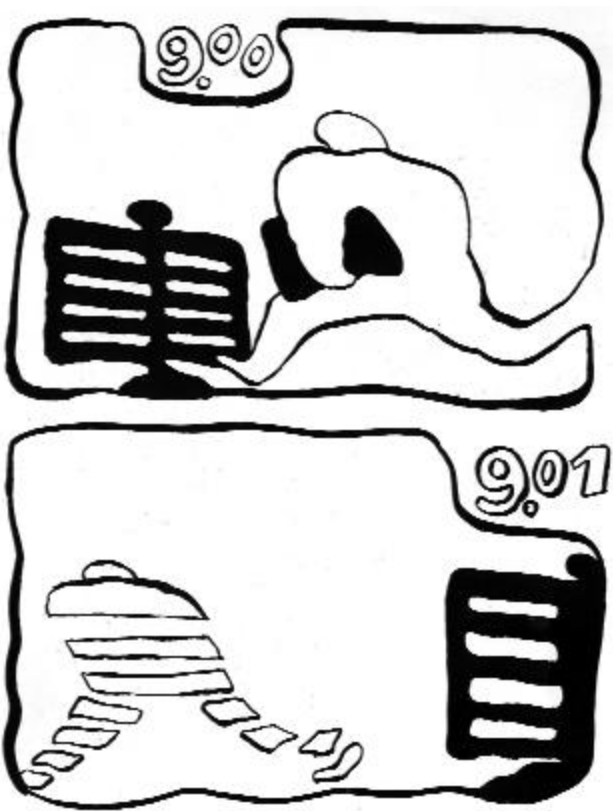
Чому найпопулярнішими музичними хітами для більшості населення різних країн стають дедалі примітивніші за текстами і мелодіями халтурників? Чому збираються тисячі глядачів до палаців спорту або ж і на стадіони постояти в тіснязі серед ошалілого людського юрмища, подивившись здала на блазнювання маскарадних груп під так звану “фанеру” з далекого екрана, бо сцени майже не видно? Різноманітна попервах людська маса перетворюється поступово на одноманітний сірий субстрат.

Щодо нищення природного середовища. Лише зовсім деградоване людство може нищити все живе на своїй планеті — у своїй домівці.

Чому навіть за потреби звернутися з молитвою до Творця, що має відбуватися в урочистій, майже інтимній обстановці, почали збиратися люди для спілкування із Всевишнім тисячними натовпами на стадіонах чи в колишніх легкоатлетичних манежах? Збираються і не просто дивляться на майже естрадне шоу, а навіть самі беруть у ньому участь, підтрибуючи, повторюючи десятками разів якусь коротку фразу або й одне слово? Це метода зомбування роду людського, що набирає обертів не лише в Києві.

Чому ще кілька десятиліть тому деякі кримінальні, блатні “музичні шедеври” могли лише зрідка виконати ресторани музиканти перед закриттям свого закладу на прохання геть сп’янілої публіки? Нині спеціальні телешоу збирають до екранів поціновувачів музичного блатняка та іншого примітиву, а телевізійні ведучі називають зразки молотуху “міськими романсами”. Хто і навіщо постійно викидає шалені гроші на розкрутку виконавців, які не мають голосу, музичного слуху? Чому продаються, і не так вже й задорого, музичні критику й культурологи, аби навипередки пояснювати

несвідомому люду, що надійшов інший час музичної культури? Чому найпопулярнішим читанням переважної більшості населення є одноподібні, так звані кримінальні чільозогінні "романи" невідомі авторів та авторок? Чому найбільш касовими фільмами у всьому світі стають стрічки про збоченців, вар'ятів, дебілів? Чому не лише літні домогосподарки водночас дивляться десятки "мильних опер" на сотні серій кожна, які, неначе в'язничні ланцюги, тримають засуджених. Чому навіть талановиті (не в минулому!) літератори змушені для сьогоденного заробітку засмічувати зверх розумної межі свої твори матюкчям і найчорнішою порнухою, пояснюючи для тих, хто "розумово відстає", що таким чином треба відображати правду життя? Про що пишуть сотні часописів, до чого вони закликають своїх читачів з усіх пресових яток і вуличних розкладок? І це окрім павутиння інтернету, де всього з порохаваного ще більше!

Малюнок О. Євтушенка

ДЕБІЛІЗАЦІЯ. ХТО АБО ЩО ЗА ЦИМ СТОІТЬ?

ще доступніше для школярів із наймолодших класів.

Я інколи проглядаю в газетах програми українських телеканалів — там із самого ранку і до наступного мерехтять назви безкінечного “мила”. Не лише латиноамериканські чи суто штатівські, бо останні, як і різні розважальні телешоу, досить часто адаптують до своїх реалій в інших країнах, у тому числі у Росії, — згадаймо для прикладу хоч би гарненьку няню в російському варіанті, де вона перетворилася на нахабну і малокультурну “хахлушку” з такими ж рододами трьох поколінь, для якої метою життя є оженити на собі багатія (у штатівському оригіналі родина няні була єврейською походження). Можна додати й власне російські здобутки, що заповнили українські екрани: про дурних і розумних нишпорок у чоловічий і жіночий подобах; про гордість Росії — військовиків з офіційних чи здобровільних формувань, які відважно “мочать” “ліц кавказкай національності” в їхніх домівках; про сучасних циганських баронів і про давніших російських дворян; про “чесних” і “поганих” злодіїв. А довготривалі топ-шоу, в яких лише взаємна зрада і підступність “героїв” має тримати біля екранів масового глядача. А яким розмаїттям постають і телеекранів усілякі збоченці, аінколи справжні хворі люди? А як сприймати серіали про симпатичних, навіть “шляхетних”, братків із бригад організованої злочинності, і не звіврів, а цілком нормальних хлопців і дівчат з нашого дому, з нашого парадного? Варто згадати й гумористичні передачі, особливо російські, які заповнили всі українські телевізійні канали з безкінечними повторами. А спинитися треба з подивом, бо в них найвищими досягненнями гумору є калічення, на кшталт одеського жаргону чи “псевдододеревенськава” діалекту, російської мови і засалені жарти з прозорими натяками на не-нормативну лексику, на статеві збочення. Я далеко не є моралістом з якоїсь пуританської родини, але ж при всій сучасній “демократизації” суспільства мають все-таки бути якісь межі пристойності.

Чому українськомовного гумору чи сатири у нашому сьогоденні не існує зовсім, як начебто й не існувало ніколи. Невже “кроликів” чи “сердючок” можна назвати українським продуктом? Скоріше навпаки — вони популярніші саме в Росії, бо ж майстерно грають у водевілі під назвою “дражжити халха”.

Масовий процес дебілізації населення

триває на різних континентах, з'єднаних докупи супутниковим телебаченням, сотовими телефонами, липким павутинним мереживом Інтернету, міжнародними часописами, які водночас виходять різними мовами. Бо скрізь дедалі тоншим стає прошарок класичної культури і тої частини суспільства, де зберігається потяг до справжніх надбань людства, хоча мало хто з них воліє рішуче постати на прю з навалюю з усіх боків псевдокультури. Найбільшим достоїнникам від високої культури взагалі не хочеться зійти із захмарного Олімпу задля жорстких суперечок із малокультурним плебсом, хлюпством, лобурнею. І заради правди треба додати, що навіть найперший і "найнаціональніший" державний телеканал України знедавна просто позакривав програми, на яких ще намагалися занепокоєні митці зачіпати подібні теми. Бо вони тепер не вписуються до нового формату смаків (завдань? мети?) того нового керівництва, яке призначила ще "помаранчева" влада. Як це досі не дотяглися владні руки до третього державного радіоканалу, де ще ведуться розмови про культуру і намагаються щось робити щиро і всупереч загальним тенденціям, підтримуючи не лише своє самобуття, а культуру загалом. А через те, що його мало хто може чути, бо не лише в сільській місцевості зникає дровава радіомережа, бо давно у продажу не стало маленьких "кухонних" приймачів на три програми. Я за тиждень обійшов більше десятка радіоремонтних ательє, але в жодному не схотіли за будь-які гроші не те що взяти до ремонту, а й просто подивитися на такий раритет з моєї кухні.

Іноді дивуєшся, коли після розважної розмови телеведучого на теми вселюдської любові до високого мистецтва із зіркою масової культури, та сама зірка в іншому — сценічному образі нелюдським голосом повторює два-три вигуківих звукополючення “ух-ух і ой-ой” під громокий супровід досягнень електроніки. До речі, автори подібних текстів (“ух-ух і ой-ой”) не лише отримують за них гонорари, а й цілком щиро вважають себе видатними поетами, а дехто з них навіть хизується академічним званням, про що сповіщають великими літерами афіші, закликаючи глядачів до найбільших концертних залів. Щоправда, майже нікому не відомі “академії”, які так щедро прилучають до “академічних висот” представників маскульту. А відомі у світі митці класичної музики не можуть напов-

нити й маленької зали поціновувачами цього жанру, навіть і на добровичинних безкоштовних концертах. Я бував на подібних зустрічах у Будинку актора чи в Будинку вчених. Досі пам'ятаю, як одного разу відчув пекучий сором за тих, хто не вважав для себе за потребу зустрітися зі справжнім народним артистом — автором опер і балетів, симфоній і камерних творів, навіть на вівілі цього славетного українського композитора, хоча за вхід на цей захід не треба було сплатувати зовсім. Я ніколи не заперечував людського потягу до присолених і приперчених жартів, комедіанства і гротеску, навіть до яскравого стюбу, зі студентських років постійно брав участь у різних “капуснях” і не цурався того ніколи згодом. Але ж не можна на цьому веселому вінгреті тримати щодня всю структуру маскультури, точніше — повсякденно заступати нею справжню культуру, витискувати її зі сцен, екранів, радіохвиль і книжкових полиць! Я вже не веду мови про нищення не без владної допомоги (ідеться про Україну, бо не у всіх державах відбувається подібне) мережі готоргівлі взагалі, чи зокрема про ті популярні книгарні, які зуміли пристосуватися до ринкових умов і до недавнього часу частково задовольняли людський попит на добротну українську книжку в центрі Києва, проте були переобладнані на продаж всялякого ширпотребу. Дивує й обурює, бо на Хрещатику і поруч нього для того асортименту з ганчір'я та косметики збудовано за останній час торго-

бу-
тих
ець-
ож-
ен-
ли-
ше

меморіяльні дошки видатним письменникам на стінах того будинку, де книгарня ще намагається вдовольняти попит на українську книжку не лише киян. Але нині на неї здивилися друзі й родaki одного відомого новонаверненого псевдохристиянина.

На превеликий жаль, стрімко скорочується аудиторія не тільки слухачів класичної музики, цінителів високої поезії, а й народного мистецтва. Подекуди знаходяться меценати і в Україні для видання поетичних книжок чи підтримки фольклорних колективів, але це скорше є винятками на загальному тлі суцільної деградації.

Хто може бути настільки зацікавленим у дебілізації народів, що навіть щедро фінансує деградаційні процеси, які мають перетворити народи на населення? Невже мають під собою якесь близьке до правди підґрунтя ті кінострічки, здебільшого американські жahlivi фентезі, в яких автори лякають, що нікуди вже не дітися “гомо сапієнсам”, бо хочуть таким чином підкорити чи й зовсім знищити нинішню людську цивілізацію підступні й кровозажерливі прибульці з далеких невідомих галактик або з інших часових чи просторових вимірів? І що, такі стрічки теж фінансують агенти злющих кровожерних гуманоїдів? Треба спробувати щось робити, а не лише сперечатися за причин мого (і далеко не лише мого!) песимізму.

Болить скрізь — у голодних країнах, де люди масово вимирають від нестачі харчів, і в тих багатих державах, де репають громадяни вже від передідання. Деградують водночас різні народи і від злиднів, і від надлишку розкошів, але в усіх кінцях, по всіх закутках спільного дому — планеті Земля. Скрізь, а мені більше болить своє у своїм закутку, де найбільше сьогоденна ситуація вимагає рішучих дій від кожного, волає до створення єдиного фронту для інтелектуального виживання народу. І почати робити щось реальніше, ніж красиві балачки, навіть ідучи на протистояння з владою, рідними скоробогатками чи з якимись "агентурми прибульців". Нема своєї мови, своєї культури — нема народу. Чи я насправді навігадував і наскимав із повсякдення забатога жаві і недоречностей? Невже приречено і байдуже всі чекають кінця нашого світу від всеохопного потопу сіратини? І чим урешті-решт можна заспокоїти збентежену теперішнім станом і рівнем культури людину? Може, тим, що є чималий гурт однодумців, які знають, що і як робити? Але ж вони майже кожен лише сам по собі. І величну молитву "Боже, нам єдність подай!" співає кожен сам один подумки, але на чотири голоси і без бажання почути сусіда-однодумця. Хто зуміє їх зібрати під єдиний прапор для порятунку самих себе? А поки що лишається зі мною обнадихлива думка з давнього мого вірша: "...сумна самотність втраченого раю й забутих приписів і заповітів — а може, ще Господь якусь надію має — для чогось Він посіяв нас у цьому Світі..."

Майя РЖЕВСЬКА,
доктор мистецтвознавства

1931 року одне з чисел журналу “Музика мас” вийшло під гаслом “У розгорнений наступ на церковщину в музиці”. Це був рік, коли вже відбулися перші політичні судові процеси, але ще не настав час масових репресій, коли вже завзято боролися з проявами “ідеологічно чужого” у мистецтві, але ще можливим було існування різних мистецьких організацій із відмінними одна від одної творчими настановами. Проте обриси тоталітарного суспільства ставали дедалі чіткішими. І звісно ж, наскрізна жорстка регламентація діяльності митців і мистецтва загалом з позицій панівної ідеології ставала неминучою. Тому в мистецькій пресі звичними стали гасла на кшталт: “Мистецтво повинно стати на боротьбу за промфінплян”, “Музики, до збиральної кампанії шикуйсь!”, “Всі — до активності, геть аполітичності!”, “Музика на боротьбу за вугіль, метал і транспорт”, “Геть з радянського терену ворожу пролетаріятові фокстротну музику та її “агітпропа” джазбанд”.

Рух за повне викоринення “церковщини” в музиці є у цьому сенсі дуже показовим. Цікаво, що йшлося не лише про духовну музику як таку, а й про будь-які твори, які могли викликати у слухача асоціації з нею.

Те, що мало кому з більш-менш помітних вітчизняних композиторів пощастило уникнути обвинувачень у “церковщині” в 1931 році, має свої пояснення. По-перше, наголосимо на тому величезному значенні, яке завжди мали для української культури жанри хорової музики. А вже знайти у будь-якому хоровому творі щось спільне з музикою для хору церковного було зовсім нескладно. Крім того, духовна музика, звернена до високого, була носієм цілком визначеної образності, яка природно втілювалася і у світських творах, але не надто відповідала завданням розбудови нової держави. При тому суто прикладному значенні, яке надавали тоді мистецтву, музика мала насамперед “агітувати”, “мобілізувати”, виховувати “нову людину”.

Однак головна причина роздратування полягала в іншому: духовну музику безпосередньо пов’язували з ідеологією “українського буржуазного націоналізму”.

І підстави для того були. Згадаємо, що на хвилі українського церковно-визвольного руху, який зрештою 1921 року призвів до утворення Української Автокефальної Церкви, у 1918 році був скликаний Всеукраїнський Православний Церковний Собор. Серед інших на ньому розглядалися і питання музики в церкві, реформи церковних співів. Саме під час роботи Собору вперше прозвучала Панахида Кирила Стеценка, присвячена пам’яті Миколи Лисенка, — твір відкривав нові шляхи у розвитку жанру, позаяк у ньому вперше використовувалися колядки і щедрівки, що їх сприймали як прояви релігійного почуття народу. “Це не є захоловшії, вмершії, кристалізовані форми обіхдної мелодії, це є безпосередні наслідки релігійного життя вкраїнця”, — писав Пилип Козицький у газеті “Слово”.

Отже, починаючи з кінця 1910-х років, жанри церковної музики були невід’ємною складовою інтенсивного становлення національної музичної культури. І це попри те, що від початку 20-х рр. умови функціонування церковної музики в радянському суспільстві не були й

не могли бути сприятливими, адже в доктринах побудови “пролетарської культури” формувалося відверто негативне ставлення до релігії і всього, що з нею пов’язано.

Характерною ознакою зневажання беззаперечних цінностей недавнього минулого стало відверте знущання над паралітургійними жанрами — колядками й щедрівками, що піддавалися “сороміцьким” переробкам. Ті, хто ініціював подібні дії, ображали релігійні почуття віруючих, але не зважали на це. “Та на всіх не догодити”, — незворушно-цінічно коментує учасник подій. З’являються також “Червоні щедрівки” (зокрема, наприкінці 20-х рр. були видані та-

ковної музики, а згодом волею долі опинився на чолі боротьби з нею.

При цьому зречення жанру було аж ніяк не найбільшою жертвою, яку довелося при цьому принести митцям. Інколи за цим стояли серйозніші, якщо не сказати, драматичні, життєві колізії.

Показовий один із тогочасних епізодів із життя П. Козицького, батько якого був священиком. За свідченням С. Єфремова, сусіда старшого Козицького, син (який на той час переїхав до Харкова) зовсім не навідував батька протягом його тривалої жорстокої хвороби взимку 1928—1929 рр. Ще страшніше те, що відбулося по смерті старого: “Днів із п’ять лежав

метою мали бути встановлення авторського права та захист матеріальних інтересів членів секції (протокол зберігається у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського). До таких було зараховано спадкоємців М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, П. Демущього, а також П. Гончаров і Григор’єв (Київ), Я. Яциневич і П. Толстяков (Одеса), Ф. Попадич (Полтава), Л. Лісовський, Крижанівський, Драненко (Харків), О. Дзбанівський як уповноважений Правління УТОДіК’у. Крім того, було ухвалено “сповістити про організацію церковної секції” спадкоємців Я. Степового, Г. Давидовського та

конання не дозволено”. Хоч перший із розглянутих хорів представляв собою невибагливу пейзажну замальовку у веснянковому дусі, а другий узагалі був енергійним першотравневим маршем, тобто до церковної музики вони не мали жодного жанрового, тематичного або образного стосунку. Подібна доля спіткала майже всі твори цього композитора, що зберігалися у бібліотеці Всеукраїнського товариства революційних музик (ВУТОРМ’у) (ІР НБУВ, ф. 50, од. зб. 1451—1466).

Ще один цікавий у цьому сенсі документ — заява Леоніда Лісовського до Центрального Проводу ВУТОРМ’у, в якій митець виправдовується щодо своєї належності до відповідної секції, яку він не застосовував, оскільки не підлягав відповідним санкціям (ІР НБУВ, ф. 50, од. зб. 39960).

Проте кампанія зречення одного з найкращих українських композиторів не врятувало Л. Лісовського від звинувачень у впливовості “церковщини” на його стиль і творчість. Зокрема, в ході проведення його хорової сюїти “Вірші К. П. (6)” 1925 року “шедевром” церковщини в музиці під час проведення кампанії 1931 року.

З власне кажучи, сама по собі кампанія не започатковувала, а лише відтворювала ті тенденції, що вже сформувалися в українському соціокультурному середовищі. Логіка публікацій у кількох числах “Музики мас” 1931 р. відрізнялася стрункістю й послідовністю. Природно, що теоретичним підґрунтям усієї концепції шкідливості церковної музики за нових суспільних умов виступала ідеологія більшовизму, згідно з постулатами якої релігія була неприйнятна як чужа за “класовою сутністю”, і, відповідно, шкідливими вважалися будь-які прояви пов’язаної з релігійними відправами або самою вірою музики. На підставі здійсненого у журналі “Музика мас” аналізу “ідей-емоцій”, що втілювалися у різних жанрах церковної музики (а саме: покаюння, споглядальність, благання) робився висновок про її так зване “соціальне настановлення”: “Демобілізувати волю мас, дезорганізувати й нейтралізувати класовий інстинкт, класову чуйність пригнічених верств, виховуючи настрої пасивного споглядання, рабської пасивності, покори тощо”, стверджувалося, що застосування певних виразових засобів навіть у творах інших жанрів викликає цілком визначені, небажані реакції.

Такими, що несуть “ідей-емоції конкретного релігійного змісту”, були визнані хор Я. Яциневича “Знемоглись”, удостоєний першої премії на конкурсі, присвяченому 20-річчю революції 1905 року, низка творів члена різних революційних музичних організацій (у тому числі АРКУ) В. Ступницького (його “Ленінський заповіт” було названо “класичним зразком церковщини”), хор М. Вериківського “Під прапором чорним” (пам’яті Леніна), П. Козицького “До бою останнього”, масові революційні хори Б. Яновського, В. Верховинця, В. Костенка, Ф. Попадича, П. Батюка, В. Смекаліна, В. Нахабіна, В. Борисова, О. Дашевського, М. Коляди.

Підбиваючи підсумки, скажемо, що кампанія боротьби з духовністю в музиці насильницьки переривала не лише процес становлення нових тенденцій в українській церковній музиці, що мали потужний потенціал, а також закріплювала практику диктату над композиторською творчістю, її регламентації навіть на рівні музичної мови, що стимулювало уніфікаторські процеси наступного кількадесятирічного періоду.

БОРОТЬБА З ДУХОВНІСТЮ

В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЦІ (20—30-ті рр. ХХ століття)

кі удавані “щедрівки”, написані К. Богуславським).

Це відбувалося на тлі посилення потягу до релігії — прагнення до одвічних цінностей серед голоду й розрухи. “Церкви повні. Ходять до церкви навіть ті, що перше не ходили”, — занотовує в щоденнику Сергій Єфремов. І додає “Студентам од комуністів [...] звелено було провадити антирелігійну на селі пропаганду, насамперед розбивати церковні хори”.

Ця “атака” на церковні хори була добре спланована та мала ідеологічне обґрунтування. 11 травня 1924 року відомий український поет, засновник і лідер Спілки пролетарських письменників Василь Блакитний, редактор газети “Література. Наука. Мистецтво”, публікує велику статтю під назвою “Організація нової музики”. У ній В. Блакитний висловлював своє обурення, що “поруч із новою творчістю старих композиторів (вони зараз полюбляють писати або панахидно-ліричні ноти до революційних творів, або слиняво-солоденькі мотиви на виковиряні зі жмуту творів пролетарських письменників елегійні, ліричні слова) ... ми побачимо в сучасних музик, за невеликими винятками, нерозірваний зв’язок із церковною (курсив мій. — М. Р.)”. У цьому ще далеко не найбрутальнішому за лексикою уривку статті, по суті, закладено “програму” й ідеологію майбутньої кампанії 1931 року.

“Зв’язок із церковщиною” разом із “класовою невизначеністю” і “любов’ю до старовини з ухилом у справжній шовінізм” були названі головними хибами тогочасної української музики. Отже, продовжувати підтримувати цей зв’язок було шонайменше необачно, особливо якщо композитор займав офіційні посади і був членом “Гарту”, як П. Козицький, або стояв на чолі однієї з провідних музично-громадських організацій (Муз. Т-во ім. Леонтовича), як згодом М. Вериківський. Розрив із цією сферою музичної культури ставав умовою творчого виживання. Тепер можна лише здогадуватися, наскільки складною у моральному відношенні ця ситуація була, наприклад, для П. Козицького, випускника Київської духовної академії, автора дослідження “Спів і музика у Київській академії за 300 років її існування”, який свого часу доклав значних зусиль до розвитку цер-

у церкві: послали телеграму синові (відомий композитор і велике цабе) і синок ні сам не їхав, ні грошей на похорон не слав. Нарешті надумався прислати, але сам таки не приїхав. Та й справді: батько — піп, ще хтось би тут побачив його на похороні, ну, а для “великого цабе” як на теперішні часи, це не дуже приємно...”. Цей запис у щоденнику, звичайно, не пояснює всіх обставин події і несе на собі відбиток особистості самого С. Єфремова, людини непримиренної і безкомпромисної, проте сама можливість такого туманення того, що відбулося, багато про що говорить.

Тож стає зрозуміло, чому коло композиторів, які відважувалися у 20-ті рр. звертатися до жанрів духовної музики, суттєво звужилося. Однак вони продовжували роботу. Одне з найпізніших свідчень цього — спроба створення 1928 року секції духовних композиторів при УТОДіК’у (Українському товаристві драматургів і композиторів). 13 березня 1928 р. відбулося засідання організаційного бюро з формування такої секції. Її головною

ще деяких композиторів, а також відрядити О. Дзбанівського до Києва з метою “виявити духовних композиторів, що там мешкають, і записати їх у члени УТОДіК’у” (ф. 67, од. зб. 163).

Проте для будь-кого з композиторів мати стосунки до цього жанру ставало дедалі незручніше. Показова ситуація навколо доробку Якова Яциневича, що активно працював як церковний композитор. 29 червня 1929 р. на своєму засіданні Вищий музичний комітет Відділу мистецтв Управління політосвіти Наркомосу УСРР на чолі з П. Козицьким прийняв постанову, згідно з якою хори Яциневича “А вже красне сонечко” та “В нас міць” були дозволені до виконання, про це зроблено відповідні відмітки на титульних листах рукописів (ІР НБУВ, ф. 1, од. зб. 1451, 1452). Але 22 липня 1930 р. ці самі твори розглядаються повторно, і комітет уже виносить негативне рішення щодо можливості їхнього активного соціального функціонування: на рукописах ставиться штамп “до ви-

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЛЕГЕНДАРНИЙ
АРХЕОЛОГ,
ПОЕТ,
ПАТРІОТ

АНОНС

Уже четвертий рік поспіль кияни й гості міста мають можливість побувати в “Країні мрій”. “Країні”, гості якої поринають в етнічний світ. Усі приходять в українському національному одязі, танцюють, співають. А ще можна піти на ярмарок або просто полежати на зеленій травичці, подивитися в небо й послухати пісень.

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

Посеред кам'яних “джунглів” столиці, на Андріївському узвозі, 6 липня стишували свою ходу людські потоки. Тут, біля свіжого триметрового солон'яника Марени дівчата плели вінки із запашних трав. Хлопці, з уже добряче впрілими губами, вперто і наполегливо добували тертям, як колись, за старезної давнини, вогонь — символ очищення від усякої скверни...

Але... чи то досвіду в XXI столітті хлопцям забракло, чи скверни в столиці забагато, бо вогонь ніяк не з'являвся... Палиця, що завдяки дерев'яному лукові зі шкіряною тятивою шалено оберталася у сухій дощці, лишень курілася й чаділа... Журналісти тісним колом обступили добувачів вогню й своїми об'єктивами ловили кожну мить цього утаємниченого дійства. Як бузьки на довгих ногах, вивисувалися й чатували згори оператори з відеокамерами. Аби вловити перші язички полум'я!

І весь люд так захопився цією незвичайною справою, що не звертав уваги навіть на Олега Скрипку —

ВОГОНЬ І ВОДА
«КРАЇНИ МРІЙ»

ініціатора фестивалю “Країна мрій”. Олег стояв поряд у чарівній білій вишиванці й з несподіваною зацікавленістю очікував, коли ж дихне на повні груди Бог Вогню...

Раптом ураз заклацали фотокамери, й серед сірих мас диму на сухій тирсі весело затанцювали язички полум'я... І вже за якусь мить Олег Скрипка високо підняв палаючий смолоскип — сповістив громаду про початок вогняної Купальської ходи Києвом: від Андріївської церкви аж до Співочого поля, що розкинулося на київських кручах, побіч Печерської лаври.

Небесна дощова вода окропила дорогою урочисту ходу, продовжуючи обряд очищення.

Так незвично, казково розпочався етнофольклорний фестиваль “Країна мрій — 2007”.

Олена ТУНІК

На фестивалі все в етнічному стилі: музика, одяг, ярмарок. Цього року країна наших спогадів і мрій тривала з 6 до 8 липня. Десять музичних гуртів із різних країн світу дарували гостям “Країни” музику своїх народів.

Отак, весело і впевнено, дійшли до Співочого поля.

Коли на сцену вийшов Олег Скрипка, йому так раділа публіка, що аж сонце виглянуло з-за темних грозових хмар. Він оголосив

ІЗ ГЛИБИННИХ ДЖЕРЕЛ

про офіційне відкриття фестивалю й запросив до виступу Ніну Матвієнко.

Музика, ярмарок (тут було все — від одягу і до сувенірів), кузня, можливість потанцювати на конях, заграли на трембіті, послухати гру на барабанах. Гості “Країни” швидко адаптувалися в новому середовищі. В суботу й неділю до “Країни” завітало ще більше гостей. Президент України Віктор Ющенко зі своєю дружиною Катери-

ною Ющенко також відвідали фестиваль.

Закінчилося дійство пісню-гімном “Країна мрій”, яку заспівав Олег Скрипка.

Так по-українськи, подомашньому пройшов фестиваль, який у кожному глядачеві залишив часточку своєї музики, танців, обрядів... Молодь ішла й співала українських пісень, які дрімали в кожному з нас і зринали з глибинних джерел наших сердець.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА, Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

В. о. головного редактора,
перший заступник
головного редактора
Олександр ШОКАЛО
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВІДЕНКО
270-55-57

Відділ мови
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Відділ коректури
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Черговий редактор
Олександр ШОКАЛО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301228
Загальний наклад — 26000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

Президент України переконаний, що формат майбутньої парламентської коаліції повинен бути визначений лише після того, як політичні сили матимуть чітке розуміння, навколо яких національних пріоритетів вони об’єднуються. Про це він сказав журналістам у Донецьку: “Я не належу до тих політиків,

ПІСЛЯ ВИБОРІВ МАЄ БУТИ КОАЛІЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ, ЯКІ СПОВІДУЮТЬ ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ, ВВАЖАЄ ВІКТОР ЮЩЕНКО

які хотіли б прогнозувати контури майбутньої коаліції більшості. Мені здається, краще б запитати, навколо яких пріоритетів, яких цінностей узагалі йдеться про об’єднання зусиль”. А ще підкреслив, що не хоче сьогодні прогнозувати відносно формату коаліції, оскільки це скоріше технічне питання.

Водночас Президент наголосив, що політики, які об’єдналися в мегаблок демократичних сил, очевидно, чітко визначилися, навколо яких цінностей вони гуртуються. “Я твердо можу сказати, які пріоритети об’єднали демократичні сили України. Я агітуватиму кожного з вас за це, якщо ви хочете бу-

ти європейцями, бути на передовому краї власного добробуту, конкурентної економіки, відносин у гуманітарній та соціальній сферах, — сказав Президент. — Я переконаний, що коаліція такого типу повинна бути”.

Віктор Ющенко також висловив переконання, що вибори до парламенту 30 вересня є “тим рубіконом, який покаже чистоту наших помислів”. “Це той підсумок, ті уроки, які повинні зробити політичні сили після ганьби, що відбулася в українському парламенті”, — впевнений Президент.

Прес-служба Президента України

Закінчення. Початок на с. 1

керуванні роботяща маса. Цю масу для підсилення пустого гонору можуть похвалити й назвати громадянським суспільством, але насправді маємо безправне перед владою, безвольне розрізнене населення. Це не тільки загальноукраїнська, а й світова тенденція. У третьому тисячолітті стає дуже модно й вигідно робити з націй натовп — охлос і називати це сучасним громадянським суспільством, хвалити мудрість народу після чергових невдалих спроб цього народу скористатися демократією. На мій погляд, є дуже простий тест на наявність демократії — відсутність політичного впливу лівої ідеї. На жаль, цей критерій дає підставу сумніватися в існуванні справжньої демократії в багатьох державах світу. Хоч грець із ним, зі світом, коли йдеться про Україну, тим паче про політичну силу, що іменує себе демократичною. Демократичний блок будуватися так само, як усі потужні владні блоки, — на основі лівої ідеології. Ще раз наголосую: це нав’язана Україні політична модель, тому й закономірно, що соціаліст Луценко зайняв домінуюче, навіть чільне місце серед засновників мегаблоку. Нічого дивного немає в тому, що не запросили “Українську правницю”. Річ не в тім, що вона цього не варту перед Україною. При-

ЗАКОНОМІРНОСТІ НОВИХ ВИБОРІВ

чина в недопустимості домінування в будь-якому владному блоці, принаймні зараз, ідеології української націонал-демократії. Ця ідеологія ніколи не буде економічно вигідною пануючому в Україні космополітичному російськомовному глобалізованому капіталові, який має силу встановлювати закони політики. Відразу після підписання “договору двох” до мегаблоку поспішила приєднатись “Пора”. Не дивно, адже її орієнтація на неіснуючі в природі так звані універсальні демократичні цінності тяжіє до ліберально-соціальної ідеології, й тому “Пора” добре вписується в мегаблок багатой політики, незалежно від його перспективи бути в більшості чи в опозиції.

“Правицю” не запросили і, напевно, не запросять, залишивши їй для годиться шанс приєднання. Націонал-демократи не приховують свого чергового розчарування, і ми, українці, теж почуваємося як після чергового наступання на ті самі граблі. Якби ж Іванові такий розум спочатку, “Правиця” могла б давно оголосити про свій окремий похід на вибори з умовою наступного блокування. Тоді вона мала б час пояснити це народові й розвинути ініціативу, залучивши всі національно орієнтовані українські сили.

Це дозволило б поламати несправедливо малу, на рівні 30 %, присутність носіїв цінностей українського етносу в українському парламенті. Схоже, що нардепів, які визнаватимуть державницьку вартість цінностей української етнічної самобутності й державної мови, після перевиборів таки не побільшає. Мені зрозуміле розчарування Костенка діями засновників пропрезидентського мегаблоку (хоч “пропрезидентський” — це назва умовна). Якщо без ілюзій — Президент за новою Конституцією вже не може претендувати на домінуючу роль у політиці, й заміна політична криза з багатьма указами переконливо це довела. Тільки невимовна твердість “занадто м’якого” Ющенка в доведенні очевидної провини парламенту змусила політику поступитися в надії зберегти все як є. Для українців важливіше мати в парламенті не пропрезидентську, а більш-менш проукраїнську силу. Про ідеал думати на цих виборах ще зарано, а про самостійну “Правицю” вже запізно. Доведеться таки “Українській правиці” йти, точніше, приєднуватись до мегаблоку. Доведеться українцям таки голосувати за “Нашу Україну”, хоч із кривою гримасою від лідерства в ній соціаліста Луценка. На жаль,

це єдиний вихід, адже ситуація позачергових виборів не дозволяє чогось кардинально змінити.

У протилежному таборі теж гранична ясність. Регіонали з суто економічних міркувань приховано намагаються зменшити власну залежність від російського впливу через посередництво крайньої лівих. Тому морозівці, комуністи і всіякі “прогресисти” як суто проросійські сили підуть на вибори окремо. БЮТ відрізняються від ліволіберального крила “НУ” хіба що неповторною риторикою Юлії, тому і йде окремо заради збереження неповторності й президентських перспектив лідера, маючи надію на вплив у майбутній коаліції через свого ідеального партнера в “паралельному таборі” — Юрія Луценка. Там, нагорі, сподіваються на передбачувану поведінку наркотично залежного від лівих ідей електорату. Тому уряд знову закидає випробувану “приманку” у вигляді підняття зарплат бюджетникам і пенсій. В умовах колонізованого, бідного й заздрісного українського суспільства ліва ідея справді виявилася для владних політиків дуже прибутковою. Подивимось, доки це триватиме, чи почнуть думати інакше на цих виборах українці, хоча б заради власної перспективи.

ЗАЯВА

учасників “круглого столу”
“Стаття 10 Конституції —
Основного Закону України”

27 червня 2007 р.
м. Київ

Ми звертаємося до Президента України Віктора Ющенка як гаранта Конституції з вимогою зробити все належне, щоб українська мова чинно функціонувала як державна в усіх сферах життя в Україні. А ті офіційні особи, які порушують статтю 10 Конституції України та тлумачення Конституційного Суду від 14 грудня 1999 року, повинні нести сувору відповідальність. Необхідно скасовувати ліцензії тих вищих навчальних закладів, які порушують законодавство про мову.

Систематичне порушення Основного Закону створило нові загрози для української державності. За таких обставин виконання статті 10 Конституції України — це боротьба за національну безпеку, за незалежність України.

З перших днів відновлення державності України мовне питання стало наріжним. Але протягом майже 16 років незалежності мовне законодавство постійно порушувалося. Понад 77 відсотків громадян України — українці. Чи мають вони відповідну частку телебачення, друкованих засобів масової інформації? Ні. Отже, права українців сьогодні порушуються щодня.

В Україні спостерігається гостра нестача культурно-інформаційного продукту державною мовою. Триває руйнація соціокультурного середовища. Водночас для багатьох представників законодавчої й виконавчої влади стаття 10 Конституції про державність української мови нібито винесена за межі суспільно-політичного процесу. Наприклад, на керівні посади Національної телекомпанії України призначають людей, які не знають української мови.

Утвердження державності української мови немислиме без української книги, українського кінематографа, естради. Тому необхідно подбати про національне книговидання і книгорозповсюдження, виробництво і прокат кінофільмів, сучасну українську пісню.

Сьогодні жителям багатьох областей України, АР Крим, особливо Севастополя важко знайти в продажу книжку чи газету українською мовою. Ця проблема загострилася навіть порівняно з часами УРСР. Обмеження українського слова супроводжується нав’язуваною в ЗМІ та виступах політиків ідеологічною провокацією про поділ України на російськомовну та українськомовну частини. Тема так званого розколу України з’явилася під час виборів Президента України 2004 року й тепер “педалюється” з новою силою. Це спланована стратегія Москви, яку не вдалося широко розповсюдити в 1995—1996 роках. На жаль, деякі ЗМІ повторюють слова безвідповідальних політиків про можливість федералізації України чи навіть її “безболісний” розпад на дві держави.

За таких тривожних обставин ми, учасники “круглого столу”, наголошуємо на вирішальному значенні української мови й культури як чинників єдності української нації. Отже, дискусії про ревізію статті 10 Конституції неприпустимі.

**ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка,
Національна спілка письменників України,
Організація українських націоналістів,
Конгрес української інтелігенції**

● ХРОНОГРАФ

БЕРЛІН, ЧЕРВЕНЬ 1953-го

Рубрику веде
Юрій ШАПОВАЛ,
доктор історичних наук,
професор

17 червня 1953 року страйк у Східному Берліні переріс у повстання проти комуністичного уряду тодішньої Німецької Демократичної Республіки. Втім, заворушення цього дня почалися не лише в Берліні, а й у Магдебурзі, Дрездені та в деяких інших містах Східної Німеччини.

Безпосередньо ситуацію спричинило підвищення норми виробництва, а також підвищення цін на мармелад — основний компонент стандартного сніданку середньостатистичного німецького робітника.

Проте справа полягала не лише в мармеладі. Німці почали вимагати зміни влади. Виявляється, соціалізм чи соціалістичний “рай” подобався не всім. Німці Східної Німеччини насамперед голосували проти нього ногами, тобто втікали в Західну Німеччину. Однак цього разу дійшло до виклику влади.

На вулиці вийшло дуже багато людей. Очевидці зі східнонімецького боку стверджували, що серед

них були організатори, які приїхали спеціально для підбурення натовпу. Може, це й так. Разом із тим не можна не визнати, що невдоволення німців мало під собою підґрунтя.

Ось що згадував, наприклад, учасник тих подій киянин Петро Холодов, який служив у 40-му гвардійському танковому полку, що дислокувався в Дрездені. Цитую: **“...Багато хто хотів елементарного поліпшення побутових умов. Наприклад, у НДР перерви в постачанні водою та газом були нормальним явищем, та й продукти були дорогі. У нас молодші офіцери отримували по 600-700 марок на місяць, а висококласні німецькі інженери — не більше 500... Завважте, німці могли порівнювати — за Бранденбурзькими воротами постійно лунала музика, там завжди було чисто, по вулицях ходили елегантно вбрані люди...”**

Отже, демонстранти громили поліцейські дільниці, вітрини ма-

газинів, у Берліні навіть звільнили частину в’язнів у одній з в’язниць. Контроль за упокоренням німців Кремль доручив Лаврентію Берії. До речі, Берія як політик-прагматик із самого початку був проти існування двох Німеччин, адже це лише породжує додаткові проблеми. Та виконувати наказ довелося.

У полудень 17 червня советський комендант Берліна запровадив надзвичайний стан і надзвичайні трибунали. Повстання в Берліні та інших містах придушили за допомогою советських танків. Були вбиті та поранені. Були жертви і серед советських воєнків. У наступні дні кількість демонстрантів зменшилась, а згодом зійшла нанівець.

Громадяни СССР дізналися про ці події з передачі іноземних радіостанцій. Сам цей повстанський сюжет довгий час залишався темою-табу, хоч, за словами Петра Холодова, ніяких “підписок про нерозголошення ми не давали”.

Головну роль у придушенні відіграли східнонімецькі сили безпеки. І це не слова, це — правда. І східнонімецькі, ендеєрівські воєнки часто показували свою “крутизну”. Наприклад, під час спільної інвазії військ варшавського пакту проти Чехословаччини в 1968 р.

Однак події 1953 р. в НДР набули для мене нового значення минулого року. Мені довелося побувати в Берліні, в Музеї берлінської стіни. Після виступу з лекцією, на який мене запросило Посольство України та керівництво музею, його директор пані Олександра Хільдебрандт розповіла, що під час придушення повстання 1953 р. українці, які були в советському війську, відмовились виконувати накази командирів і стріляти в демонстрантів.

Ось такий несподіваний український “мотив” у німецьких подіях. Шукаю тих людей. Може, хтось мене почує сьогодні й відгукнеться.

НА КОГО Ж ПРАЦЮЮТЬ ПЛІВКИ?

“Проводити записи такого масштабу, як “плівки Мельниченка” протягом тривалого часу під диваном Президента було практично неможливо. Скоріш за все, це було зроблено в інший спосіб, — приміром, через систему закритого урядового зв’язку”, — заявив один із лідерів Блоку “Рух-Українська правниця”, лідер Української народної партії Юрій КОСТЕНКО, член спеціальної депутатської комісії Верховної Ради України щодо реформування КГБ-СБУ у 1991 році.

За його словами, “нас, членів спеціальної депутатської комісії Верховної Ради щодо реформування КГБ-СБУ, експерти ще 1991 року застерігали, що урядовий зв’язок має бути від’єднаний від країн колишнього СРСР, бо це загрожувє державній безпеці”. Однак, зауважує Костенко, “цього зроблено не було”, і Україна, фактично, “не мала державних таємниць від своїх сусідів”.

“Питання в одному: чому ці записи досі є предметом шантажу, а не розслідування Генпрокуратурою України, яка має дати чітку відповідь щодо Мельниченка та його нескінченного архіву політичного компромату. ...Нові “плівки Мельниченка” зазвичай з’являються перед виборами. І в центрі скандалу опиняються фігури, які в центрі уваги суспільства”, — так він прокоментував заяву Мельниченка про наміри оприлюднити епізоди записів, де фігурують держсекретар Віктор Балога, Президент Віктор Ющенко та Прем’єр-міністр Віктор Янукович.

“З 2000 року, коли вперше було оприлюднено плівки екс-майора Мельниченка, жодна політична подія в Україні: ні президентська, ні парламентська кампанія, — не обходилась без викиду чергової порції політичного компромату”, — зазначає Костенко. За його словами, останні кілька років відбувається змагання “чорних” технологій”, а не ідей та програм. Така стратегія призвела до того, що “українську політику з допомогою криміналь-

ного “піару” дедалі більше визначають олігархи та напівкримінальний політиком, тоді як пересічний українець майже зневірений у перспективах обрання чесної влади”.

“Ці спецтехнології внесені в Україну ззовні для маніпулювання громадською свідомістю, — вважає Костенко. — Мельниченко та зацікавлені в його “викриттях” зовнішні сили абсолютно байдужі до очищення моральної атмосфери в українському політичному середовищі, їм байдуже, хто є хто”. “Нас намагаються знищити нашими ж руками”, — наголошує лідер УНП. Він нагадує, що після “першої серії” касетного скандалу Україну було відкинуто на кілька років від інтеграції в демократичну Європу”.

Прес-служба УНП

АРГУМЕНТ — НІЖ У ГРУДИ

Петро АНТОНЕНКО

Несподіваного повороту набула історія з блокуванням Катерининської церкви Чернігова, про яку наша газета вже писала. Ще 5 квітня минулого року голова облдержадміністрації М. Лаврик видав розпорядження про передачу старовинного козацького храму православній громаді Київського патріархату. Враховуючи, що козацька громада 15 років добивалася цього і що Київський патріархат має в обласному центрі всього два храми, а Московський понад десять. Але напередодні передачі приміщення від музею до громади церкву заблокували церковники Московського патріархату і політики від релігії з Партії регіонів і партії вітренківців. Це блокування триває другий рік. Причому блокувальники вже програли в судах свої позови, в яких оскаржували рішення обласної влади. Дикунство ситуації ще й у тому, що коли вже питання передачі церкви віруючим застрягло в наших неповоротких судах, то незрозуміло, чому в приміщення не мали змоги зайти й дотеперішні, юридично чинні господарі? А це Національний заповідник “Чернігів стародавній” та Історичний музей, який орендував у заповідника приміщення церкви і розміщував тут свій філіал — Музей народного мистецтва. Псувалися, а можливо, й розкрадалися експонати, які ще не встигли вивезти, — десь на мільйон гривень. Увесь опалювальний сезон у церкві не було включено опалення, почало руйнуватися й саме приміщення.

Нарешті після програву блокувальниками останнього суду (вони, правда, вкотре подали апеляцію), міліція допустила в церкву дирекцію заповідника. Третього липня представник дирекції, а також директор Історичного музею Сергій Лаєвський мали офіційно увійти в церкву, щоб нарешті дізнатися, що ж там коїться. Та не так сталося, як гадалося...

3 липня вдосвіта на Сергія Лаєвського, коли він і його сім’я ще мирно спали, було скоєно озброєний напад. Злочинець заліз по пожежній драбині у вікно квартири, що на третьому поверсі. Коли господарі прокинулися і побачили його з їхнім ноутбук у руках, бандит, не роздумуючи, кинувся на Сергія Лаєвського і його дружину з ножом і криком “Уб’ю!” Бив професійно: удар господіні в ділянку нирок і три удари господареві, причому один з них — у район сонної артерії, інший — у ділянку серця. При останньому ударі лезо ножа зламалося в його тілі. З іншої кімнати на гвалт вискочив старший син-студент, разом із батьком спробував затримати нападника. Але той утік.

Подружжя у важкому стані потрапило до лікарні, обом зробили складні операції, причому Сергієві Лаєвському — кілька, і взагалі лише диво врятувало його життя.

Міліція цього разу виявила чудеса оперативності й того ж дня спіймала бандита аж у іншому кінці області. Цьому посприяло й те, що господиня одразу впізнала бандита на одній із кількох запропонованих їй міліцією фотографій. Видно, шукали не навмання. І, як виявилось, серед своїх. Уже наступного дня начальник міської міліції повідомив журналістам на прес-конференції, що затриманий — 22-річний колишній працівник міліції, нещодавно звільнений із органів за далеко не зразкову службу.

Те, що працівники міліції, діючі й колишні, дедалі частіше стають злочинцями, вже нікого не дивує. Дивує інше: безапеляційність, з якою чернігівська міліція покваліфікувала заявити про одну-єдину версію: мовляв, це крадіжка, чи вже раз із ножом — то пограбування. Причому ця єдина версія була озвучена одразу ж, у день злочину, ще до того (!), як нападника впіймали. Аргументи, що злодій, “застуканий” на гарячому, не кидатиметься з ножом, а тікатиме, ігноруються. Начальник міліції заявив, що якийсь відсоток злодіїв може проводитися отак неадекватно. Тобто, “не всі в голові”. Тоді застається лише подивуватися, з якими головами приймають у міліцію.

Нехай слідство розробляє й цю версію, але навіщо ж відкидати інші? Бо чи не досить дивних збігів довкола церковної епопеї? Кілька місяців тому вночі біля свого дому невідомі жорстоко побили журналіста чернігівської газети “Сіверщина” Олександра Ясенчука. Він очолює обласну організацію Української студентської спілки, районну організацію УНП. Уранці мав організовувати пікет біля церкви проти блокувальників і на підтримку згаданого розпорядження губернатора. Але в ніч перед пікетуванням потрапляє до лікарні. Злочин досі не розкрито. Директор музею вранці має нарешті зайти в заблоковане понад рік службове приміщення, а потрапляє на операційний стіл. Що це? Спроба залякати? Коли під стінами церкви завершується “последній і решітельний” бій, то для декого з “істинних і канонічних” Божі заповіді “Не убий” і “Не кради” можуть нічого не значити. А чим не версія — спроба замести сліди? Нагадаю, у храмі були чималі цінності і їхня доля доки що невідома. Та хочеться сподіватися, що хоч на цей раз тут не домішано політики. Надто багато нині політичного бруду, навіть довкола святих місць.

КОМУ ЗАВАЖАЄ БІБЛІОТЕКА?

**До прогресивної громадськості
Російської Федерації**

Комітет з Національної премії України ім. Т. Шевченка глибоко стурбований подіями, що відбуваються в Москві навколо Бібліотеки української літератури.

Можна було б вважати це внутрішньою справою Росії, якщо не те, що “точкові” удари по Бібліотеці тісно пов’язані з численними антиукраїнськими публікаціями в російській періодиці, замахами на життя та вбивствами національно свідомих українців — громадян Російської Федерації. До цієї низки подій долучилися також провокаційні дії державних органів Росії щодо видатних діячів української культури, яким заборонено в’їзд до Російської Федерації.

Цей малопривабливий контекст змушує нас апелювати до сумління тих, кого ми, українські діячі культури, вважаємо нашими друзями, колегами і однопдумцями в справі захисту громадських прав і свобод, відстоювання самобутності й національної ідентичності кожної культури, зокрема в Російській Федерації та в Україні.

Сподіваємося на Ваші рішучі дії щодо захисту українського центру культури в столиці Вашої держави. Віримо, що спільними зусиллями нам вдасться захистити унікальну українську інституцію та забезпечити можливість її нормального функціонування з користю не лише для москвичів, а й представників усіх народів Вашої багатонаціональної Батьківщини.

**Роман ЛУБКІВСЬКИЙ,
Марія МАТЮС, Іван ДРАЧ,
Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
Іван МАРЧУК, Борис ВОЗНИЦЬКИЙ,
Павло МОВЧАН,
В’ячеслав БРЮХОВЕЦЬКИЙ,
Ігор РИМАРУК,
Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ**

СЛОВО ПРОЩАННЯ

6 липня 2007 р. не стало Євгена Поповича.

Видатний перекладач, один з останніх могікан великої перекладацької школи шістдесятництва, Євген був для багатьох із нас не лише другом, а частиною нашого життя, моральним мірилом професії й присутності у світі. Завдяки його праці між Україною і Європою не було кордону.

Похорон відбувся 9 липня в понеділок.

Вічна йому пам’ять — у наших душах, у нашій роботі.

І допоможемо один одному зробити так, аби ця нестерпна втрата стала не ще однією прірвою в пам’яті суспільства, а консолідуючою енергією громадянської і професійної свідомості.

Оксана ПАХЛІОВСЬКА

Костянтин КЛИМЧУК,
голова БЦМО ВМГО
“Молода Просвіта”

30 червня — визначний день в українському історичному календарі. Саме цього дня 66 років тому у Львові було проголошено Акт про відновлення самостійної соборної України, і саме цього дня народився один із легендарних борців за її волю Роман Шухевич. Цим датам, а також нещодавньому Дню молоді була присвячена науково-патріотична експедиція “Шляхами героїв України”. У ній узяли участь представники “Молодої Просвіти” та Молодого Народного Руху з багатьох районів Київської області та міста Києва. Маршрут експедиції проліг від Таращі до селища Синява. Організатори заходу поставили за мету висвітлити постаті героїв різних епох і показати спадковість поколінь та невмирущість українського народу.

Відправною точкою експедиції стало перехрестя доріг поблизу лісу, в якому пізньої осенню 2000 року було знайдено тіло відомого журналіста Георгія Гон’адзе. Поклавши квіти та запаливши свічки, учасники провели короткий мітинг біля пам’ятника.

Розбитими лісовими дорогами, а інколи і нетрями торували собі шлях молоді українці. Ліс зустрів

ШЛЯХАМИ ГЕРОІВ

молодь пташиним співом і свіжим повітрям, сповненим незабутніми пахощами. Вдосталь поласували ягодами, учасники двома маршами, співаючи повстанських пісень, здолали відстань між Таращею і се-

лицем Синява Рокитнянського району. Під час привалу на мальовничій галявині було зроблено доповідь про життя, боротьбу і смерть легендарного командира УПА Романа Шухевича.

Пам'ятний знак “Народу антів — предкам українців від жителів рокитнянщини”. Село Синява

Учасники експедиції

“...Навіть найчерствіша душа,
натхненна національним генієм,
зніме з себе полуду збайдужіння...”

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
генеральний директор
Культурного центру
України в Москві

27 квітня 1861 року домовина з прахом Тараса Шевченка в супроводі Григорія Честахівського та Олександра Лазаревського прибула залізницею в Москву на Миколаївський дворі. (Його побудовано в 1844–1851 роках на околиці Москви — Каланчовському полі — за проектом архітектора Костянтина Тона. Миколаївським вокзалом називався з 1856 року. З Москви домовину везли вже на кінних дрогах). Усе, що відбувалося далі, з часів Миколая Чалого вмішувалося в кількох фразах. Скажімо, в “Шевченківському словнику” (1977 рік) читаємо: “Через Москву навесні 1861 домовину з тілом Шевченка везли з Петербурга на Україну. 27. IV її привезли в Москву і встановили в церкві Тихона-Чудотворця біля Арбатських воріт. З поетом прощалося багато москвичів”. (Над входом у храм був напис: “Церковь Тихона Чудотворца, что у Арбатских ворот”). Церкву назвали на честь православного святого, чудотворця Тихона, що народився на острові Кіпрі у місті Амафунті, був там єпископом і обернув багатьох язичників у Христову віру (помер 425 року). Церкву Тихона Амафунтського знесено в 1933 році). В енциклопедичному літописі життя та творчості поета “Труди й дні Кобзаря” Петра Жура, виданому в Києві 2003 року, зафіксовано: “27 квітня. Труна з тілом Шевченка прибула до Москви, її перевезли на Арбат і поставили в церкві Тихона. З тілом покійного прощалося багато москвичів, прийшли вклонитися вчені О. М. Бодянський, М. С. Тихонравов. Відбулася багатолюдна панахида”.

Така дивовижна скупість інформації пояснювалася практично повним браком джерел про перебування праху Шевченка на Арбаті. Власне збереглося **єдине (!), дуже коротке свідчення**, з якого й черпали інформацію всі шевченкознавці. Розповів про нього. 1898 року Олександр Лазаревський опублікував у “Киевской старине” (1898 р., том LX. С. 168) листи Григорія Честахівського про похорон Тараса Шевченка, написані 1861 року. У невеличкій передмові до цієї публікації він окремо згадав про перебування домовини з тілом поета в Москві: **“Прямо со станции железной дороги гроб был перевезен и поставлен до следующего дня в церкви Тихона на Арбате. Это обстоятельство хорошо помнит и Н. В. Шугуров, тогда студент Московского университета. (Шугуров Микола Васильович (1843–1901) — юрист і літератор. Після закінчення Московського університету працював у Московському окружному суді, а з травня 1868 року — в Петербурзькому окружному суді. Пізніше переїхав в Україну, був призначений**

«...В МАЛЕНЬКІЙ ЦЕРКОВЦІ СВ. ТИХОНА НА АРБАТСЬКІЙ ПЛОЩІ»

Новий документ про перебування домовини з прахом Тараса Шевченка в Москві

товаришем голови Одеського окружного суду, потім переведений у Стародуб на Чернігівщину, де працював товаришем голови суду. За підтримки О. Лазаревського його обрали до Київської судової палати. Працював

головою окружного суду в Ніжині.

27 квітня 1861 року студент Московського університету Микола Шугуров брав участь у перевезенні домовини з тілом Шевченка з вокзалу до церкви Тихона Амафунтського на Старому Арбаті. До речі, цей факт не знайшов відображення в “Шевченківському словнику”, в якому йдеться про Шугурова, а в “Трудах і днях Кобзаря” Петра Жура його ім’я навіть не згадується). В церкві телу поета кланялись О. М. Бодянський і Н. С. Тихонравов (хорошо его помню по хромоте). Других посетителей из тогдашнего московского учёно-литературного мира что-то не помним, кажется, их и не было”. З останньої фрази добре видно, що Лазаревський прямо залучав до своїх спогадів Шугурова, з яким, очевидно, радився з цього приводу. Проте це зовсім не означає, що сам Микола Шугуров залишив окремі спогади про московську панахиду, як твердили автори книжки “Шевченко в Москве” (И.Ф. Карабутенко, А.Г. Марусич, М.И. Новохатский. Шевченко в Москве. К., 1989).

В книжці “Тарас Шевченко: “Моє перебування в Москві”, що вийшла цього року, я писав: “Практично повна відсутність інформації про перебування труни з прахом Шевченка в Москві не може не дивувати, більше того, цей історіографічний феномен вражає, бо маємо справу з унікальною документальною лакуною в біографії українського генія. В розпорядженні шевченкознавців є численні документи й спогади про похорон поета в Петербурзі. Так само — про перевезення його праху з Москви в Україну. Лише московський епізод у цій посмертній дорозі зафіксовано в одному-єдиному побіжному свідченні Лазаревського...”

Яке щастя для мене зізнатися тепер у неточності цього припущення! виявляється, Григорій Честахівський також залишив **дуже важли-**

ве пряме й конкретне свідчення! Його знайшов Сергій Гальченко серед шевченківських документів, що наприкінці минулого року повернувся в Україну з Української Вільної Академії Наук у США.

Чудо сталося так. У червні цього року в кабінеті Сергія Гальченка в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України в присутності відомих учених, професорів Михайла Наєнка та Володимира Панченка завів я розмову про московське перебування поетової домовини, і раптом, абсолютно несподівано, спокійно-врочистий Гальченко вручив мені запис Григорія Честахівського, який вперше наводжу повністю з мінімальним стилістичним редагуванням:

“Учора увечері в 6-ть часів підняли ми з станції нашого дужого батька Тараса і повезли: по Цвітному, Страстному, Нікітському і Тверському бульварам і поставили його в маленькій церквці Св. Тихона на Арбатській площаді.

Люди, які йшли, мандрували за Кобзарем, більш усього було студентів, небагато охвицерів і чотири завязятих панночки. Вони шкварили пихтурою од самісінкьї станції аж до церкви Свят. Тихона. Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше”.

Далі Честахівський писав, що неподалік, “саженів з 50-т”, від Сухарєвої вежі (Шевченко, до речі, згадував її в своєму щоденнику 13 вересня 1857 року) він побачив у лавочці портрет Пугачова і був такий вражений, що “побіг шукати проміж людом Лазаревського”, щоб сказати тому: “Дивися, он Пугачов в кайданах кланяється Тарасові”. (У поемі Шевченка “Москалева криниця” стосовно часів Катерини II згадано про Омеляна Пугачова (бл. 1742–1775): “пугав Пугач над Уралом”. В Оренбурзькому краї поет познайомився з місцями, де діяли повстанці під проводом Пугачова. Згадак про ці події є в повісті “Близнецы”. В книжці М. Полевого “История князя Итальянского, графа Суворова-Рыминского, генералиссимуса российских войск” (СПб, 1843), яку ілюстрував Шевченко, є два малюнки з зображенням Пугачова).

Значення цього свідчення Григорія Честахівського про перевезення домовини Тараса

Шевченка з Миколаївського двірця до храму святого Тихона Чудотворця на Арбатській площі важко переоцінити.

Передусім, уперше чітко вказано шлях, яким везли домовину Шевченка з околиці північного сходу Москви до центру — по Цветному, Страстному, Тверському й Нікітському бульварам. Чимала відстань, адже можна було зупинитися, скажімо, в якійсь близькій до двірця церкві або перевезти домовину в один із храмів на виїзді з Москви по шляху, що вів в Україну.

Чому було обрано саме храм святого Тихона біля Арбатських воріт? Оскільки звістку про смерть Шевченка в Москві першим отримав його друг, професор Московського університету Осип Бодянський, церкву, швидше за все, вибирав він. Бодянський, очевидно, виходив із того, що храм Тихона Чудотворця був дуже шанований серед професури та викладачів університету і знаходився недалеко від нього. Взагалі враховувалася престижність Арбату, його близькість до Кремля. Церква Тихона Амафунтського, між іншим, входила до Білого міста, тоді як, скажімо, церква Миколи Явленого на Арбаті, що стояла за кількасот метрів, перебувала вже в Земляному місті. Крім того, вибір арбатського храму для зупинки й панахиди давав перевагу, бо з нього легко було виїхати на шлях в Україну. (Безпосе-

редньо від церкви святого Тихона труна з прахом Шевченка відразу виїхала на Знаменську вулицю, потім процесія минула Волхонку і через Великий Кам’яний міст та Велику Полянку, яка раніше називалася ще й Серпуховською вулицею, направилися до поштового тракту в Україну). На мій погляд, Осип Бодянський пам’ятав і про те, що неподалік від церкви святого Тихона стояли козаки Петра Сагайдачного перед штурмом Москви в 1618 році.

У записі Честахівського згадуються офіцери, які супроводжували труну з прахом Шевченка. Цікомо можливо, що це були кадети Олександрівського корпусу, розташованого поруч із храмом святого Тихона, яких привів учень Бодянського, педагог Олександр Котляревський.

Свідчення Честахівського повністю підтвердили моє припущення, висловлене в згаданій книжці, що серед учасників зустрічі домовини з прахом поета й панахиди в арбатській церкві святого Тихона найбільше було студентів Московського університету. До того ж, він додав надзвичайно важливий штрих: **“Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше”.**

Не залишається жодного сумніву, що зустріч Шевченкової домовини в Москві була багатолюдною й достойною.

І ОЖИВЕ ДУША

Олег ОЛЕКСЮК,
м. Херсон

Просвітяни Херсонщини, вшановуючи пам’ять Великого Кобзаря, можуть пишатися реальними справами. Так, Херсонській загальноосвітній школі № 52 імені Тараса Шевченка просвітяни обласного правління товариства урочисто вручили цінний подарунок — погруддя Тараса Шевченка роботи відомого скульптора Івана Мердака. Кошти на це збирали кілька років. І дякуючи місцевим благодійникам та відчутній допомозі Товариства української мови імені Тараса Шевченка з Чикаго (США), погруддя нині займає гідне місце у школі поглибленого вивчення української мови.

У Новій Каховці біля встановленого за ініціативою місцевої “Просвіти” величного пам’ятника Великому Кобзарю відбувся мітинг, на якому активісти товариства Гнат Біжик та Валентина Литвинова говорили про найголовні-

ше — єднання всіх зусиль краян на захист державної мови, збереження і примноження духовності рідного народу.

Херсонський обласний осередок Всеукраїнської молодіжної громадської організації “Молода Просвіта” спільно з обласним Палацом молоді започаткували акцію “Встало Слово”, і молоді просвітяни провели цю акцію на східцях обласного Палацу молоді. Вірю, що навіть найчерствіша душа, натхненна національним генієм, зніме з себе полуду збайдужіння, оживе для добрих справ. Сподіваюся, що “Послання...” Тараса Шевченка у виконанні студента Херсонського державного університету Юрія Гайдученка почув і міський голова Херсона Володимир Сальдо. А ще молоді літератори та музиканти Херсонщини мали змогу виставити озвучувальну апаратуру на площі Тараса Шевченка. До речі, ця площа ще три роки тому носила назву “Текстильників”. І лише завдяки наполегливій лобістській кампанії “Просвіти” та зусиллям дирекції Палацу молоді її таки перейменували.

Просвітяни Цюрупинська вручили бібліотечку історичної та художньої літератури Цюрупинській українській церковній громаді для поповнення книжкового фонду недільної школи. А просвітяни Берислава підготували і видрукували вже 8 книги з серії “Нариси з історії Бериславщини”.

Просвітяни Генічеська та Каланчака, Скадовська та Білозерки, Каховки та Горностаївки — усі взяли активну участь у підготовці та проведенні цікавих заходів з нагоди вшанування пам’яті Великого Кобзаря.

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у 2003–2005 рр., ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27, 35, 45, 52 за 2006 р., 4, 15, 20, 25 за 2007 р.

Від працівників Хотинської ЦРЛ. КПК	589,00
Гергель О. Д. (від усієї родини), м. Київ	300,00
Квостик М. О., м. Київ	40,00
Конечний Ю. М., с. Дзвиняч Богородчанського р-ну	
Івано-Франківської обл.	200,00
Коржова Г. І., м. Тернопіль	50,00
Левицький Володимир і Марія, м. Заліщики	
Тернопільської обл.	100,00
Лупій Я. В., м. Одеса	100,00
Максюта Л. М., с. Тернівка Дніпропетровської обл.	20,00
Охрімець О. О., м. Київ	150,00
Пастушенко П. А., м. Київ	10,00

По заповіту художниці-монументалістки з м. Львова Трофимчук Л. С.	150,00
Рацай Р. В., м. Ратнів Волинської обл.	10,00
Самарець А. П., Дніпропетровська обл.	25,00
Слов’янське ОО “Просвіта”	1500,00
Сторичівська ЗОШ І-ІІІ ступенів Новомиколаївського р-ну Запорізької обл.	
(ч/з Добрянська Н. А.)	30,00
Тарадай О. І., м. Червоноград	20,00
Турки О.-М. С., м. Тернопіль	100,00
Члени осередку “Молода Просвіта” м. Заліщики Тернопільської обл.	80,00
Шостак М. М., с. Ліпівка Миколаївського р-ну Львівської обл.	800,00
Яворський С. М. за Братство ОУН-УПА, м. Львів	330,00

Марта ШОКАЛО,
Українська служба Бі-Бі-Сі
Фото автора

Українська служба Бі-Бі-Сі започаткувала серію матеріалів про погляд на політику звичайних людей із регіонів України. Цей матеріал — із Полтавщини.

Говорити з людьми про політику я вирушаю у невелике село Мацківці на Полтавщині, неподалік від Лубен.

Село розкинулося у низині, біля річки Сула. Тут типова для цього краю мальовнича природа: луки, ліс, пагорби. У Мацківцях є школа, кілька приватних магазинчиків, медпункт, клуб та церква, обладнана у приміщенні колишнього магазину. Була пекарня, але її закрили.

На горі — кладовище. Часто замість “іти на кладовище” люди тут кажуть: “іти на гору”, або “пора на гору”, або “однесли на гору”...

Похорон для села — це подія. Навіть попри те, що таке тут трапляється часто. Село потроху знелюднюється. Можна довго йти, доки когось зустрінеш.

“Я корінний селянин, житель Полтавщини. Є на Полтавщині село Мацківці”, — починає розмову з Бі-Бі-Сі мацківчанин Борис Григорович.

Пана Бориса питанням про політику я застаю зненацька — він саме везе курчат на кропиву. Встає з велосипеда, трохи думає і розказує про те, що йому найбільше болять: “Село зараз пущене на самоплив, на самовиживання. Селяни держать дві-три корови, получають за це мізерні гроші — 1—1,10 грн. за літр — і цим виживають. На мою думку, перевибори

Марта Шокало

нічого не дадуть. До власті прийдуть ті самі політики, ті... як їх назвуть даже не знаю, щоб не обидилися...”

Селян зараз хвилюють не вибори, а те, що немає дощу. Як завжди влітку, люди заклопотані роботою: полють городи, труять колорадських жуків на картоплі, косять сіно. На політиків тут не зважають або ображаються.

47-літній мешканець Мацківців пан Михайло каже, що у політиці розчарувався: “Спасіба Ющенкові, як кажуть, вилікував від цієї хвороби. Перед президентськими виборами такий був накал страстей: ночами не спали, дивилися телевизор. А зараз він, я вважаю, показав, що всі абсолютно політики — це не політики, це — гроші. А прості люди — ноль для них”.

Ще більше зневірилася в політиках пані Тетяна, яку я зустріла на березі річки. Вони з онуком виглядають корову з пасовища: “Дуже жаль за Україну! Пропада — і все! Даже на обрії ніде нічого не світиться, щоб щось було хороше. Віри ніякої! Розчарувалася в усьому!” — емоційно ділиться вона своїми думками.

Поруч із нею дві бабусі пасуть гусенят. Одна з них — пенсіонерка пані Людмила — виявилася політичним фанатом. Не пропускає жодного ток-шоу за участю політиків: “Я ото як коли лаюся з ними по телевизору. Кажу: “Не мели ото дурного! Мелеш. Добрі гроші получаєш!” Якби мені хоч оце

мільйон за год заробить або хто кинув мільйон за год — та мені б стало на все моє життя, і я хоч би трошки пожила. А то піди в магазин, тільки подивися — хочеться з’їсти, а нема за що купити, — бідається баба Люда і переходить до теми виборів. — І вибори не нужні. Хай би воно хтось один був. Так ні — не потягне, мабуть, уже один. Дуже їх багато прихильників. Кождий біжить на оте крісло, пнеться...”

Проти перевиборів і дід Борис: “Вп’ять (знову — *ред.*) нові вибори, вп’ять візьме більше голосів Янукович. Таке саме буде. Скажуть: “Ми знову не згодні”. Не те, що мені Янукович подобається, просто комусь шось же треба робить. Якби можна так, щоб замінити їх усіх, усіх!!! Незалежно від того, з якої партії. Замінити їх усіх!”

“А кого б Ви хотіли бачити у Верховній Раді”, — запитує його.

“Молодих талановитих людей”, — відповідає.

Зі студентом Сергієм ми йдемо до бару — осередку місцевого нічного життя. Гавкають собаки. “Щось подібне твориться в нашій Верховній Раді”, — жартує Сергій. Він про політику не дуже хоче змінювати. Починає з історії: “Треба Україні нового Богдана Хмельницького. Видно, як люди нещасно живуть. Вони якісь усі в Україні слабобактерні. Не можуть чітко виразити свою волю. Тому потрібна така людина, яка б змогла підняти патріотичність українців. Людина, у якої дід і прадід були українцями”.

Багато з тих, хто тут народився, як і Сергій, поїхали вчитися і працювати до Києва, Полтави чи у сусідній рай-

Сільська молодь

центр Лубни. Село потроху вимирає і перетворюється на пустку.

Молодь, яку зустрічаю в барі, відмовляється говорити про сварки у владі. На мої питання віджартуються або сором’язливо мовчать. Хтось каже, що їм це набридло.

“Мені якби якась одна людина була. І все. Не треба, щоб їх було штук тридцять-двадцять. Вони полюбому будуть битися. Полюбому!” — нарешті після довгих умовлянь ділиться думками продавець Оля.

Не слідкує за тим, що відбувається у верхах, і пенсіонерка Катерина Яківна. Знає хіби що Ющенка та Януковича, до яких вона однаково байдужа. Як і до позачергових виборів.

“А чого шо воно вп’ять оті вибори? — питає мене баба Катя. — Вже ж вони недавно були, а це вп’ять. Мені вони всі однакові, хай сидять — які є, такі й хай. Хай миряться. Хай їм абищо. Вони за свої кармани — не за нас. Хай як хочуть. Шо ж ти зробиш? Ми їм однак ладу не дамо. Вони нас і не послухають. Вони самі собі і будуть там гризтисся. Якби хоч цього не забрали, аби ото їсти хоч було за що купити. Оті канхвети, кажу, якби ж такі здешевили. Господи милостивий! Канхвета не можна купити. Таки ж ранше було на копійки підеш та набереш, а тепер сто грам — дві гривні, а якщо добріші, то й дорожче”, — бідається баба Катя.

На відміну від більшості мацківчан, які або критикують Президента, або за звичкою підтримують комуністів, або сварять усіх, довіра до

Ніна Макарівна

української влади ще збереглася у пенсіонерки Ніни Макарівни. Це для села рідкість.

Пані Ніна вже багато років підтримує Віктора Ющенка, ще відтоді, як він був в уряді. Тоді у селі перестали вимикати світло. Цим він їй і запам’ятався. Тепер Ніна Макарівна Юценка жаліє: “Я наслухалася, як такі критикують цього бідного Ющенка. Я вже його жалію не як Президента, а як людину. Як тіка яка сесія, так і критикують його з усієї сили. А самі наоборот дуже роблять, он як. Чи вибори, та вже на один лад воно буде. Отак уже треба зробити. Доки таки ми будемо самі себе терзати! А може, воно після виборів шо й получає? Ну, будемо бачити. Якщо я доживу, бо я можу і ляпнуть (померти — *ред.*), та й нема. Та без мене, мабуть же, обійдуться вибори”, — сміється 81-річна бабуса.

На Сулі

● НОВА ДУХОВНІСТЬ

ХАБАР І КОРУПЦІЯ

Рубрику веде
Володимир ІЛЬІН,
доктор філософських наук,
професор Київського
національного університету
імені Т. Шевченка

III.

Хабарницький сюжет вітчизняної літератури свідчить, що сама наука “брати” нехитра, потрібно лише мати будь-яку державну службу і вміти “вирішувати питання”. Цікаво, що західна література особливу увагу звертає на посадові функції негідників, які псують чужі долі, грабуючи невинних людей. Хабарник — фігура оригінальна, самобутня, яка викликає повагу своїм незвичним бізнесом: скільки потрібно розуму й хитрощів, щоб з нічого зробити найскладнішу проблему, або за солідну плату виконати свої ж службові обов’язки. Причому клієнт не має жодних претензій. Образ хабарника є прикладом артистизму в рамках існуючого світу, стимулятором творчої активності там, де вона не передбачається.

Серед завдань радянської влади було прагнення подолати один із найтяжчих гріхів “проклятого царського минулого” — хабарництво. Ситуація ускладнювалася тим, що

поряд з ідеями про “світле майбутнє” співіснували ті самі люди, звички, способи вирішення проблем, які перейшли зі старого життя. Як і сьогодні. У тому числі й гроші, які залишалися головним аргументом вирішення власних проблем чи то радянськими, чи то українськими, незалежними вже, але все тими ж чиновниками. Радянський чиновник-бюрократ схожий на царського, як наш чиновник — на радянського: спадковість паразитів, виявляється, не так легко перервати. У новітню пору, як і в часи М. Гоголя, хабар (гроші, подарунок, гостинець) зростається з посадою — нехай невеликою, нехай незначною, але яка дозволяла б “вирішувати питання”. Це чудово показав М. Булгаков у “Майстрі й Маргариті”. І в період “розгорнутого будівництва комунізму” тема хабара не перестала бути актуальною. Навпаки, вона стала зрозумілою і звичною.

Суспільство чітко розрахувало людські потреби, виробило закони, встановило вартість соціальних,

культурних, політичних послуг. Але на питання про ціну правди, щастя, душевного комфорту, думки, бажання жодний державний указ чи закон відповіді не дає. І тут у жорстко ієрархізованому, здавалося б, безальтернативно структурованому світі з’являється людина, яка вміло трактує норми *забороненого й дозволеного*. І виявляється, що в цьому законному світі, який пригнічує особистість, позбавляє її надії, немає нічого неможливого — кожне бажання здійсненне. Чиновник “у межах розумного” виконує все, не вступаючи в суперечність із караючим і грізним законом. Він — своєрідний “добрий дядя”, він нікчемний, але всемогутній, він не пригнічує чужої волі, а пропонує красивий вихід із будь-якої ситуації. Це безсловесний адвокат бажань і потреб. Хабарник — це людина, завдяки якій можна безкарно ігнорувати жорсткі правила суспільних домовленостей.

Література XIX й XX століть в Ук-

раїні досить серйозно розмірковувала про честь і гідність людини та про можливість позбавити суспільство комплексу хабара й хабарництва. Потрібно віддати належне, що частина суспільства все-таки вірила у можливість подолання подібного феномену. У всякому випадку, хабар вважався здебільшого ганебним явищем.

Проте в останні десятиліття хабар і корупцію стали розуміти як аналог ринкової економіки. Вони стали закономірним і необхідним явищем, як сонце й хмари, день і ніч, закон чи його відсутність. Хабар і гроші стали єдиним поняттям, а розмови про честь і гідність, як і за судження хабарництва, словесним ритуалом, як і недавні промови про комунізм, партію й комсомол та нішіні — про національні ідеали й національні інтереси.

Тільки моральна зрілість громади, в якій слово не розходиться з ділом, зможе звільнитися від паразитського визиску й фарисейства.

“Неволі стогін, волі спів,
Життя духовного основа”.
Максим Рильський

ОЖИВИТЬ ЖИВЕЄ СЛОВО

Як ми вже повідомляли, 27 червня, напередодні Дня Конституції, Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка і Національна спілка письменників України провели у Будинку літератури “Круглий стіл” на тему: “Стаття 10 Конституції — Основного Закону України”. Учасниками зібрання були політики, мовознавці, письменники, юристи, держслужбовці, видавці, представники творчої молоді, працівники освіти і культури м. Києва та низки областей України, просвітяни.

Першою взяла слово бандура — лідер “Молодої Просвіти” **Віталій МОРОЗ** бадьорими і закличними музичними акордами настроїв поважну аудиторію на роздуми про високе і вічне, адже “наша дума, наша пісня не вмре, не загине”, як писав Тарас Шевченко. Але щоб так сталося, необхідно бути свідомою, активною, єдиною нацією.

Саме про це наголошував у вступному слові голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, народний депутат України І-ІV скликань **Павло МОВЧАН**:

— 10 стаття Конституції України урочисто проголошує: “Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”.

Коли створювалася, формувалася українська держава, питання державної мови було наріжним, воно було вистраждане багатьма поколіннями. Чому ж сьогодні, на 16-му році незалежності України, виринули проблеми, з якими не можна миритися? В незалежній Українській державі ми маємо не-українську культуру, неукраїнський інформаційний простір.

Згідно з переписом населення, на території нашої держави мешкає 77 відсотків українців, а чи мають вони 77 відсотків телепрограм, газет, журналів, місць в українському парламенті? Чому українці — корінна нація в Українській державі — позбавлені свого конституційного права користуватися рідною мовою, розвивати її, допомагати у функціонуванні цієї мови в українських громадах світу? Чому сьогодні питання зміцнення державності української мови ви-

несене за дужки суспільного процесу?

Права українців порушуються щоденно — в магазині, аптеці, лікарні, на пошті, на вокзалі: з уст працівників цих установ ви майже не почуєте державної мови. Хтось поніс за це покарання?

Ми не маємо свого національного кінематографа. А якщо на решті з’являється зроблений справжніми професіоналами мистецький твір, він не може пробити дорогу на Національне телебачення. Прикро, але факт. Нещодавно “Просвіта” презентувала 26 серій українського мультфільму “Лис Микита” за однойменною казкою Івана Франка. Але жоден із телеканалів ним не зацікавився.

А яке становище української освіти в Україні? Як може підтвердити голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” Сергій Савченко, в Криму з 640 шкіл лише 4 українські. І це тоді, коли третина жителів Криму називають себе українцями.

Можна навести десятки, сотні кричущих фактів нехтування 10 статтею Основного Закону України. Хіба не є ганьбою те, що Президент Національної телерадіокомпанії не володіє, не послуговується у своїй роботі державною мовою? А призначав його всенародно обраний Президент України, що сповідує демократичні принципи, повсюди виступає за національну ідею. Тут є над чим задуматися.

Без вирішення мовного питання ми не побудуємо справжнього демократичного суспільства, де шанують права кожної людини, де розквітає національна культура, де держава сприяє розвитку й консолідації української нації.

Хіба можна розвивати історичну свідомість мільйонів людей, коли праці наших істориків, історичні романи, дослідження мовознавців виходять накладом у тисячу примірників? Хіба можуть вони потрапити в кожну школу, бібліотеку, домашню книгозбірню вчителя? А як без книги виховати свідомого громадянина незалежної держави?

Українська нація повинна гостро, неймовірно гостро реагувати на кожен факт порушення її конституційних прав. Учасники “Круглого столу” вимагають від Президента як гаранта Конституції, інших владних інституцій звернути першочергову увагу на дотримання 10 статті Основного Закону нашої держави. Це дасть змогу зробити реальний поступ до піднесення національної культури, книговидавання, забезпечить умови для виховання свідомих будівничих Української держави.

Олександр ПОНОМАРІВ, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка, академік Академії наук вищої школи:

— Минуло 11 років з часу прийняття Конституції України. А справи з реальним станом державності української мови стають дедалі гірші.

Я не тужу за Радянським Союзом, але треба відзначити, що тоді всюди в Україні, в тому числі й у Севастополі, у кожному книжковому магазині можна було купити українську книжку чи зробити на неї замовлення. Так само в кожному кіоску можна було придбати газети українською мовою. Тепер цього, на жаль, немає.

Політики, високопосадовці замість того, щоб керуватися у своїй роботі Основним Законом держави, взялися шматувати її на схід і захід, за національними і мовними ознаками.

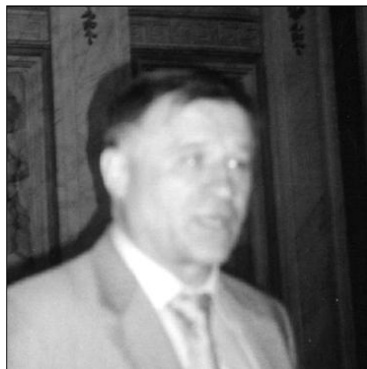
Навіть за опитуваннями центру ім. Разумкова понад 70 % жителів України хочуть жити в єдиній Українській державі. Тоді звідки ідея федералізації? Тому я просив би журналістів не наголошувати на тому, що Україна розділена, розшматована. Це її ділять недолугі політики. А народ себе ніколи не ділив. Просто одна частина України була більше зросійщена.

Президент України Віктор Ющенко після помаранчевого майдану, маючи дев’ять місяців обмеженої влади, всенародною підтримки, хоч як це прикро, нічого не зробив для утвердження 10 статті Конституції України про державність української мови. І сьогодні повсюди ми бачимо відкат у реалізації цього важливого положення. У якій державі депутати парламенту виступають на засіданнях іноземною мовою, вносять законопроекти про надання мови північного сусіда статусу державної?

В Одесі, Сімферополі міські власті хочуть встановити пам’ятники імператриці Катерині II, яка знищила Козацьку Січ. Де таке видано, щоб злісним ворогам нації встановлювали в часи незалежності пам’ятники? Тут приклад треба брати з Естонії, яка звільнила площі своїх міст від пам’ятників тоталітарної епохи. А в нас вони ще повсюди.

І в Криму, і в Донецьку, і в Дніпропетровську люди добре розуміють українську мову. То чому Юрій Луценко звертається до мешканців Донецька російською?

Не краща ситуація в столиці. На багатьох вулицях красуються плакати “Леонід Черновецький — мер усіх киян”. Як відомо, київський міський голова ігнорує українську мову, як і більшість його оточення. Це пряме порушення чинного законодавства. І тут має своє рішуче слово сказати Президент.

Георгій ФІЛІПЧУК, доктор педагогічних наук, професор АПН України:

— Під час “Круглого столу” діти, студенти широким, зворушливо прочитали вірші про українську мову. І це добрий урок деяким державним особам: наша молодь

любить рідну мову, хоче вивчати її й удосконалювати свої знання. Вони розуміють, що мова є не лише засобом спілкування, а й фактором консолідації українського народу. Фактором прогресу, навіть його безпеки.

Я хотів би привернути увагу і до статті 3 Конституції України, в якій йдеться про те, що людина, її честь і гідність є найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави. Отож, коли тисячі українських дітей Криму, на Донбасі, в інших областях України не мають змоги і в дитсадку, і в школі навчатися державною мовою, коли люди не можуть купити літературу українською, це є порушення прав і свобод громадян.

Стаття 11 Основного Закону стверджує, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури. На жаль, у багатьох випадках ці рядки залишаються простою декларацією.

У статті 53 Конституції України йдеться про те, що кожен має право на освіту, її доступність і безоплатність. Не секрет, що чимало проблем у нас і в освітній галузі: є випадки, що студенти подають до суду, не маючи можливості навчатися рідною мовою.

Конституція України, прийнята 1996 року, була великим завоюванням української демократії, ми на весь світ задекларували про ті соціальні орієнтири, до яких має йти Українська держава. І треба нині наповнювати їх конкретним змістом.

Деякі гарячі голови взялися переписувати Конституцію, міняти її. Це небезпечна хвороба політики. Унаслідок цього ми можемо втратити і ті декларативні статті, які маємо. Ніякі посадові особи, державні органи не можуть змінювати конституційний лад в Україні. Тільки народ є джерелом влади.

Якщо я щось би змінював, доповнював, то у статті 1 Основного Закону поруч із визначеннями держави — суверенна, незалежна, соціальна, правова — додав би ще — національна.

Коли ми 11 років тому виборювали і приймали Конституцію, то сподівалися, що з її прийняттям позбудемося політичних і соціальних криз. Але цього не сталося. Ніхто з керівників держави не зробив належного кроку в бік культури. Політики не виконали своїх обіцянок. Культура фінансується за залишковим принципом. Якщо, наприклад, у Франції витрачають щороку на підтримку культури 16 % національного валового продукту, то в Україні — лише 4 %. Та й виділені бюджетом кошти на підтримку національного книговидавання, розвиток української мови не використовуються сповна. Лише 1 з 20 книг, видрукованих у нас, українська. Такий стан справ з книговидаванням треба розглядати не в “Просвіті” чи Спілці письменників, а в Раді Національної безпеки.

І ще один кричущий факт. Коли в Українському домі з нагоди перших 100 днів нової демократичної влади зібралися політики, громадські діячі, ми з П. Мовчаном побачили, що немає жодної телекамери. Телефонуюмо на національне телебачення, звідти відповідають: “Про культуру розмова? Це не рейтингова передача”. Мені хоті-

лось би, щоб ми обрали таку владу, побудували таку державу, сформували таку українську громаду, де питання мови, культури завжди були б у центрі уваги суспільства, де б талант кожної людини був належно оцінений.

Лариса МАСЕНКО, доктор філологічних наук, професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”:

— Хочу продовжити думку про те, що тема розколу України, нав’язана виборами 2004 року, підтримується, тиражується багатьма ЗМІ. Наприклад, газета “Донецький Кряж”. Як можна публікувати матеріали з проектами розпаду України? Або ж відверті антиукраїнські випади “Кримської правди”.

Тому наше основне завдання — виграти вибори, провести до Парламенту якомога більше представників демократичного крила, які відстоюватимуть державність української мови, дбатимуть про належне фінансування національної культури, освіти.

Антиукраїнські сили через пресу, радіо, телебачення роблять тиск на свідомість мас, запускають різні варіанти розпаду єдиної соборної України: федералізація, поділ на дві держави за мовною ознакою. Навіть запустили спеціальний метод пошуку ворогів:

№ 1 — В. Ющенко,
№ 2 — Ю. Тимошенко,
№ 3 — українська преса.

Під час президентських виборів В. Ющенко багато разів повторював, що в Україні не закривають російських шкіл. Можливо, це був стратегічний хід, аби у регіонах за нього проголосували російськомовні виборці.

Але він повторював це занадто часто. Я вважаю це помилкою. І вийшло навпаки: після виборів позакривали українські класи і школи в Донецьку, Артемівську, інших містах. Спостерігається повна блокада української преси, книги, радіо, телебачення. Людей лякають насильною українізацією.

Необхідно терпляче доводити, що українська мова є і повинна залишатися єдиною державною мовою в Україні. Але це не значить, що ми втручаємося в особисте життя людей, забороняємо спілкуватися в побуті рідною мовою національних меншин. Висока людська культура якраз полягає в повазі до кожної мови, особливо державної.

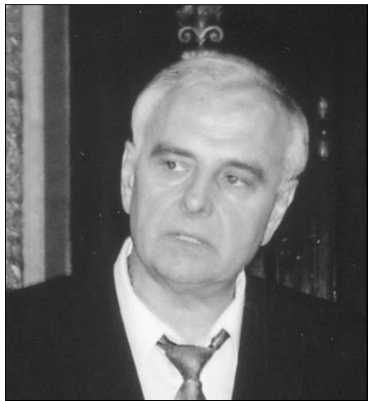
І необхідно оберегти і відстоювати українську культуру, народні звичаї. Через масову культуру необхідно формувати духовний світ молоді. Бо ситуація дуже тривожна: згідно з результатами опитування, в Донецьку 7—8 відсотків молоді відмовилися від української мови як рідної. І це — етнічні українці.

Тому всі зусилля треба спрямовувати на роботу з людьми — через газети, радіо, телебачення,

РІДНУ УКРАЇНУ

при особистих зустрічах відстоювати українське в кожній молодій душі.

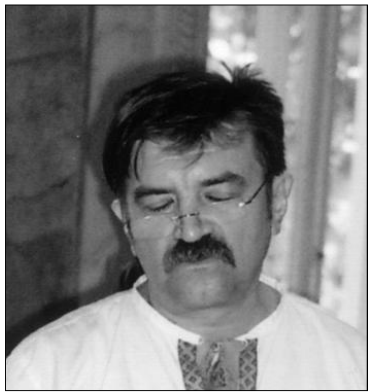
Володимир ЯЦЕНКО, *представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини:*

— Ми живемо у той непростий час, коли до влади прийшли представники бізнесу, влада і бізнес злилися. Такий владі не потрібні українська культура, наука. Тому доводиться повсякденно захищати права людей на навчання, інформаційний простір українською мовою.

Не так давно ми врятували від закриття одну з районних газет на Вінниччині. І журналісти, і читачі нам дякують за це.

Маємо казати людям правду про те, що необхідно обирати до влади найкращих, найсвідоміших представників українського народу. А не лише тих, хто має мільйони, їздить на броньованих автомобілях. На превеликий жаль, такої правдивої розмови з людьми, особливо під час виборів, ніхто не проводить. Коли бізнес стає владою, захищати права людей стає дедалі важче.

Під час наукової конференції в Інституті держави і права вчені висловили таку думку — до внесення змін до Конституції України треба підходити обережно. Це надзвичайно гострий, вразливий інструмент. Як тільки порушується одна стаття Основного Закону, тягнеться цілий ланцюжок порушень прав людини, про які йшлося в ній. Саме тому ми повинні обережно грати Конституцію, пропавувати її. Зайдіть у кабінет до будь-якого керівника. Чи побачили ви на його столі Конституцію України? У суверенній, незалежній державі є тільки одна книга, якій можна і треба поклонитися, — Конституція України. Її статті повинні виконувати всі без винятку.

Кирило СТЕЦЕНКО, *заслужений артист України, член Національної Ради з питань духовності і культури, завідувач кафедри менеджменту шоу-бізнесу Київського національного університету культури і мистецтв України:*

— Ми повинні щоденно доводити, що держава існує для збереження і розвитку культури. Будь-яка нація може існувати в будь-

якій державі, може перетворитися, влитися в іншу націю, зберігши права кожної людини зокрема. Але при цьому буде знищено культуру, тоді як економічно-господарське життя можна провадити в будь-яких комбінаціях, навіть із колонізатором.

Ми маємо зберегти, забезпечити чотириєдність: держава, нація, культура, мова.

Коли ми говоримо про мову, то треба мати на увазі не лише володіння нею, а й мовлення. Бо можна знати мову, але не користуватися нею в повсякденному житті. Мовлення — це найважливіший момент, який створює комунікаційне середовище нації. І якщо відбувається процес мовлення, то відбувається щосекундний, щохвилинний, щоденний плебісцит за незалежність нашої держави.

Якщо немає українського мовлення, то це плебісцит проти цієї нації, цієї держави. Проти нашого майбутнього і наших дітей.

Отож мовою необхідно не лише володіти, її треба щодня вживати. Ми всюди маємо пам'ятати про це і добиватися цього.

Тепер з приводу мотивації. Я доводжу, що рахунок 5:1 на користь української мови. Проти української мови, як єдиної державної в Україні, є сучасний ліберальний мотив. Мовляв, це порушення прав людини, коли всі мають знати і розмовляти єдиною державною мовою. І говорять про необхідність дотримання Європейської хартії мов.

Справа це дуже серйозна, не можна допускати спекуляції. Маємо пам'ятати, що українська мова нам дана Богом разом з нашою землею, що її державність — це безумовна історична справедливість. Більшість громадян України — за єдину державну мову, розширення сфери її вживання, тобто забезпечення панівної позиції в суспільстві. А це значить, що нею послугуватимуться в торгівлі, медицині, на транспорті — всюди, де працюють і спілкуються громадяни.

Маємо подбати про те, щоб було збережено найцінніше з діалектних говірок, щоб українська мова звучала з уст відомих людей, щоб її було престижно знати нашій молоді.

Французи мають Академію мови, дбають про те, щоб рідна мова не засмічувалася іноземною лексикою. Тож спільними зусиллями подбаймо про чистоту нашої мови як одного з найбільших скарбів нації.

Степан ПУШИК, *поет, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, професор Прикарпатського університету ім. В. Стефаника:*

— Сьогодні, на 16 році незалежності України, дуже гірко говорити про те, що ми втрачаємо національно свідому молодість. У школах, як у корчмі: і пиття, і цигарки, а нерідко й хабарництво.

Спостерігається занепад культури землеробства. Вже майже всі гори продані. А в XXI ст. найбільшим багатством є земля і чиста вода. Тому доведеться на нашій, не своїй землі гнути спину за миску пшона новочасним хазяям.

Нема українців при владі. Тому їм може не бути місця і в майбутній Україні.

Сьогодні, коли все купується і продається, треба йти вглиб, до людей, бо якщо остаточно втратимо село, то вже не піднімемо України.

Нищівний антиукраїнський наступ спостерігається звідусіль. Був у місті готель “Україна”, став називатися “Надія”, бо це ім'я дружини його власника. А дитячі магазини всі як один — “Антошка”, “Капітошка”. Про яку українську культуру тут може бути мова? Назвіть мені свідомого українця, який володіє телеканалом, запише наш виступи і протранслює їх мільйонам глядачів? Цього немає. Тому повинні сьогодні сказати твердо і гостро: “Україна — в небезпеці! У небезпеці — наша мова і культура”. Якщо поступимося своїми ідеалами, своєю державністю, перестанемо бути нацією. Як тут не згадати Т. Шевченка: “Доборолася Україна до самого краю. Гріше ляха свої діти її розпинають.” Тож не будьмо рабами на власній землі.

Олександр ШЕВЧЕНКО, *професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка:*

— Свій виступ я хотів би почати з ділової української мови. Це мова кодексів, законів, монографій. І, хоч як прикро, вона там подекуди скалічена, бо тривалий час не розвивалася. Лише у вільній незалежній державі ділова мова дістала розвиток, розгалужену сферу вживання.

Однак, хочу зауважити, що система тестів, впроваджена у багатьох ВНЗ, не сприяє розвитку мовлення. І на це потрібно звертати.

Трансляція засідань Верховної Ради дає мільйонам людей погані уроки скаліченої української мови або ж насаджує мову північного сусіда. Необхідно подавати до суду, вимагати від ЦВК, щоб не реєстрували кандидатів у народні депутати, не видавали депутатських посвідчень тим, хто не знає державної мови, не хоче розмовляти нею. Згідно з переписом населення, українці становлять 77 відсотків населення нашої держави. Тому саме таким має бути їхнє представництво і в парламенті, і в бізнесі, і в органах прокуратури, міліції.

Взяти хоча б штат Вірджинія у США. Там більшість кольорового населення, отож воно й має переважну кількість місць в органах місцевої влади. Тому депутатам новообраного парламенту необхідно підготувати і прийняти закон щодо представництва в органах влади

нашої держави корінної нації і національних меншин, що проживають в Україні. Не можна терпіти принизливого становища нашої мови, що стала другорядною, відсутності поваги до самого звання — українець, українка.

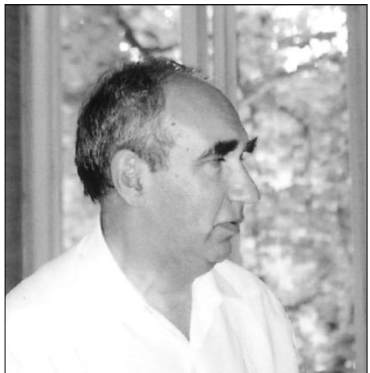

Олександр КУЛИК, *завідувач відділу у справах сім'ї та молоді Головної служби соціально-економічного розвитку Секретаріату Президента України:*

— Якби кожен на своєму місці дотримувався чинного законодавства у сфері мови, ми б не мали багатьох проблем.

Я 10 років очолював управління у справах сім'ї і молоді в КМДА. Усі заходи ми проводили українською мовою. Якщо хтось на тендер подавав документи російською, ми їх не розглядали.

Необхідно брати до уваги всі порушення мовного законодавства. Приміром, приходять професор 1 вересня в аудиторію, говорять кілька фраз українською, а потім запитують, якою мовою проводити лекцію. Чуються голоси: “Російською”. І професор продовжує вже цією мовою. Саме так роблять більшість українців, приїхавши до Криму. Чому? Ми маємо пишатися своєю державною мовою, досконало нею володіти, навчати цієї мови не лише своїх дітей і онуків, а й тих, хто поруч. А до порушників законодавства вживати рішучих заходів. Міністерство освіти скасувало ліцензії кільком університетам за порушення мовного законодавства. З усіх цих питань треба звертатися до Президента України, Кабінету Міністрів, Міністерства юстиції, Міносвіти і вимагати дотримання Конституції України.

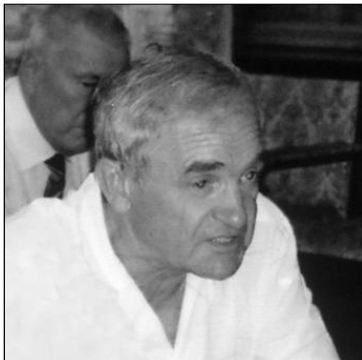
Сергій БОРЩЕВСЬКИЙ, *завідувач міжнародного відділу Національної спілки письменників України, перекладач:*

— Я тривалий час працював у Мінську і бачив, як мова сусідньої держави майже повністю витіснила білоруську мову з навчальних закладів.

Зі зміною мови приходять зміна ментальності. А ми нині якраз і є в зоні чужоземного впливу. Про це варто пам'ятати. Особливо в час виборчої кампанії. Тепер у нас буде повно московських політтехнологів, які насаджуватимуть свою мову, ідеологію.

Хоч би скільки років ми святкували День Незалежності, а Україна ще по-справжньому не була незалежною. Тому треба відстоювати свою мову, культуру, величезні ду-

ховні надбання від приниження і витіснення.

Юрій ГНАТКЕВИЧ, *народний депутат України і V скликань, кандидат педагогічних наук:*

— Я був народним депутатом V скликання від Блоку Юлії Тимошенко і підтверджую, що БЮТ — за утвердження і зміцнення державності української мови, хоч ми шануємо і підтримуємо розвиток мов усіх національних меншин, що проживають в Україні. Ми обстоюємо побудову високоосвіченого суспільства, де шануватимуть історію і культуру, берегти мовні скарби, народні традиції та обряди.

БЮТ дотримується диференційованого підходу до оволодіння українською мовою у східних регіонах. Майбутнє — за дітьми, молоддю, тому через українську книжку, цікаві радіопрограми і мультфільми, українську естраду і театр треба торувати дорогу до юних сердець. Це завдання не лише мовознавців, а й істориків, етнологів, спеціалістів з етики спілкування. Треба нав'язувати суспільству дискусію не про федералізацію України, а про велич наших національних світочів у філософії, історії, мові, літературі, про непроминальність наших духовних святинь. Питання духовності на з'їздах БЮТ стоїть на першому місці. І ми будемо відстоювати українську мову, культуру, нести до людей правду.

Юлія СУЧАК, *юрист:*

— Ми часто цитуємо статті нашої Конституції, але проста їхня декламація абсолютно нічого не дає. Треба шукати конкретні механізми для впровадження цих законів у життя. Є закони про власність, іпотеку, а нема нового Закону про мови в Україні. Чому досі послугуємося законом, прийнятим ще в часи УРСР? Нам треба захищати своє право на спілкування українською мовою, свій мовний простір, інформаційний простір.

Пам'ятаєте, як студент одного з ВНЗ подав до суду позов, бо не мав змоги навчатися рідною мовою? Це поодинокий факт. А їх могло б бути тисяч.

Засинаючи і прокидаючись, думаймо, що зробили для того, аби наша мова жила, розвивалася, квітнула. Серед молоді спостерігається бажання знати і спілкуватися нею. Тож допоможімо молодим людям бути свідомими українцями.

Записувала і фотографувала
Ніна ГНАТЮК

СЛАВСЯ, МІСТО ФРАНКОВЕ! ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ — 345

Степан БОЙКО,
красзнавець,
член ВУТ “Просвіта”

Задум будівництва потужної фортеці в передгір'ях Карпат і межириччі Бистриць польські воєводи виношували давно. Будівельні роботи форпосту проти татар здійснив А. Потоцький, який на честь сина дав новій фортеці ім'я Станіслав. Це відбувалося 7 травня 1662 року, саме тоді місто отримало магдебурзьке право на свій герб. Із 1962 р. місто Станіслав перейменовано на Івано-Франківськ. Центральна споруда міста — міська ратуша. За 345 років міську ратушу перебудовували 5 разів. У 1666 р. збудована перша дерев'яна ратуша-вежа, 1672 р. — друга вже дерев'яно-кам'яна, 1695 р. — третя дев'ятиповерхова з фігурою на куполі архістратига Михаїла з годинником на 5 поверсі. Після великої пожежі 1868 р. відбудовано четверту ратушу в 1870 р., але її зруйнували російські війська 1916 р. У 1932 р. зведено п'яту ратушу. До 24 серпня 2000 р. (Дня Незалежності України) її відремонтовано, на вежі встановлено сучасний комп'ютерний механізм, який відбиває кожну годину, а кожної третьої години лунає мелодія творів композиторів Прикарпаття. Купол ратуші золотили місцеві реставратори.

Нова віха в нашій історії розпочалася з підняття над куполом синьо-жовтого прапора (15.04.1990 р.). На цій площі в різні часи зустрічалися з мешканцями міста І. Франко, Д. Січинський, М. Лисенко, О. Гончар. На захист молодой держави ЗУНР урядовці закликали

молодь, адже в Станіславі 1919 р. розмішувався уряд ЗУНР. У 90-ті роки минулого століття тут виступали політичні в'язні В. Чорновіл, Л. Лук'яненко, В. Мороз, О. Заливаха.

Чвертьмільйонне місто переживає будівельний бум. Щорічно зводиться до 150 тис. м² житла. За оригінальні архітектурні споруди і розвиток благоустрою та інфраструктури місто двічі за останні 25 років одержувало Шевченківську премію. 2006 року нашу область і місто відвідало близько 1 млн. туристів. В Україні і в Європі знані “Буковель”, Яремче, Ворохта. Місто має гімн, герб. Завершена реконструкція унікальної площі Шептицького, проводиться реставрація замку Потоцького, тисячі прочан відвідують храм св. Воскресіння, якому понад 400 років і який був першою церквою с. Заболотне, на території якого виросло наше місто.

Народний дім “Просвіта”, який у 20-ті роки спорудили наші діди й батьки, вельми популярний в Івано-Франківську. У 90-ті роки будівлю реконструйовано. Зараз у НД “Просвіта” працює десяць аматорських колективів, знаних в Україні. Щорічно проводиться 450—500 культурно-виховних заходів, причому для більшості громадських організацій зали безкоштовні. Тут завжди багатолюдно, кожен може знайти себе, аби бути корисним Україні.

З нашим містом і краєм пов'язана не одна сторінка життя і творчості великого Каменярка, він знайшов багато тем для своїх творів, створив шедеври, що ввійшли до скарбниці української і світової літератури, зустріч вірних друзів і послідовників. І, мабуть, тому вдячні

прикарпатці назвали цей край його іменем. Наше місто йшло в “мандрівку століть” із його “Духа печатю”. А ми, просвітяни, співаємо в гімні міста: “Слався, місто Франкове”!

«МАНДРІВЕЦЬ» У ПОЛІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

Федір ПОЛЯНСЬКИЙ,
головний редактор журналу “Мандрівець”

Всеукраїнський науковий журнал “Мандрівець” — спільний проект Національного університету “Києво-Могилянська академія” і видавництва “Мандрівець”. Заснований 1994 року як журнал гуманітарних студій і включений до переліку наукових фахових видань зі спеціальностей: філологія, історія, філософія.

Візитівкою кожного числа є розділ “Ілюстрації”, де подається розширений анонс резонансних наукових, науково-популярних, публіцистичних розвідок українознавчої тематики. У першому за 2007 рік числі журналу проанонсовано книжку Пантелеймона Куліша “Повість про Український народ. Моє життя. Хутірська філософія і віддалена од світу поезія” та опубліковано про його творчість дослідження Олександра Шокала, який упорядкував, переклав і редагував книжку.

У розділі “Наукові виклади” друкуються результати дисертаційних досліджень із філології, філософії, історії та інших галузей науки. У статті Богдана Якимовича “Іван Франко: творець та ідеолог Українсько-руської Видавничої Спільки” досліджено історію провідного українського видавництва — Українсько-руської видавничої спільки, його роль у розгортанні видавничої справи в Україні. Один із засновників та ідеологів другого за потужністю українського видавництва початку ХХ ст., І. Франко формував видавничі програми УРВС, був причетний до 88 серійних видань.

У рубриці “Історія України” вміщено статтю Тетяни Савенко “Роль і місце НТШ у вирішенні університетського питання у Східній Галичині”, де йдеться про багатовікову боротьбу українців за створення власної вищої школи, висвітлено особливе місце НТШівців у репрезентуванні національної науки, відтворенні й становленні Українського університету у Львові. Актуальними також є статті Марії Гриньох “Інститут дослідів Волині: науково-видавничка діяльність у 1950—1980-ті роки в Канаді”, де проаналізовано його науково-видавничу діяльність і співпрацю з іншими центрами волинезнавства в США, Німеччині, Великій Британії; Ярослава Папуги “Висвітлення Голодомору і відгуків на нього в газеті “Діло”, де висвітлено погляди на ті трагічні події українців поза межами Радянського Союзу, а також простежено значення публікацій “Діла” для активізації протесту проти Голодомору; Віталія Лозового “Селянство і проблема сплати податків у період Гетьманату Павла Скоропадського (1918 р.)”, де розглядається взаємозв'язок між хліборобськими світоглядними стереотипами щодо функціонування фіскальної системи та революційними процесами на селі, з'ясовуються чинники, які призвели до кризових явищ у податковій сфері.

Рубрика “Літературознавство” представлена дослідженнями Тетяни Ємчук “Світоглядний фон і художня творчість Романа Іванчука та Грема Гріна”, де аналізуються особливості формування світогляду цих письменників; Оксани Дерибало “Поетичне асоціювання в українській письменницькій критиці ХХ століття” (на матеріалі літературно-критичних виступів М. Бажана, М. Рильського, П. Тичини, Д. Павличка); Ірини Захарчук “Жінка і війна. Щоденникові версії Аркадія Любченка й Олександра Довженка”.

У рубриці “Мовознавство” стаття Павла Зернецького “Тоталітарний та посттоталітарний дискурс” присвячена трансформаційним процесам, що проходять в українськомовному посттоталітарному середовищі.

Рубрика “Філософські аспекти” представлена дослідженням В'ячеслава Бліхара “Християнські принципи розвитку суспільного життя у творчій спадщині Андрія Шептицького”.

У розділі “Науково-популярні виклади” Тарас Шах опублікував матеріали про генерала Осипа Микитку — останнього командувача Української Галицької Армії.

У розділі “Конференції, пленуми, семінари” подано в авторській редакції резонансні доповіді науковців.

У завершальному розділі “Хроніка та інформація” подано “Десятку визначних відкриттів в археології за 2006 рік”, також уміщено перелік наукових конференцій на березень-квітень 2007 р.

Журнал “Мандрівець” послідовно відстежує нові напрями досліджень, окреслюючи перспективи розвитку української науки.

Роман ГОЛІНЕЙ

Коли Карпати скинуть зі своїх круч води Прута, річка одразу не заспокоєється й не обростає болотистими заплавами зі свійськими й дикими качками впереміш, які так любляв Остап Вишня, і де вечорами “кумки” кличуть своїх кумів — “кум-кум”, де вітер зриває з води легкі запахи риби, а береги поросли непролазними заростями очеретів, біля яких легко повірити в русалок, що залоскочуть до смерті. Ні! Річка далі вигулює своїх білих баранців на круглих камінцях, немов із гірської втрамбованої скелями дороги несподівано потрапляє на бруківку, збудовану не за австрійців, а ще до того, як виник санскрит та й узагалі люди навчилися розмовляти. Далі Прут облямовує фортечні мури скель і зелені схили карпатських лісів, немов охороняє їх від споконвічного ворога — рівнини, й тільки підвісні мости, які де-не-де під вітром погойдують дощаним настилом, створюють ілюзію ненадійного, непевного, нетривкого зв'язку. Саме там дивиться в голубе небо селище Ланчин — біля підніжжя гір, мов притока річки Прут, на сучасній дорозі, яку так любляють туристи, з Коломиї в Яремче.

Ота дорога з Коломиї в Яремче, сполучення між старовинними Стрийським та Володимирським шляхами (один пролягав через Надвірну і Ланчин, а інший через Коломию) — головна дорога того краю. Тією дорогою заїжджаємо в село Іванівці й уже аж до кінця села Добротова хати, дворища, городи, пастівники йдуть обабіч неперервним потоком. І приїжджому важко розібратися, де закінчуються Іванівці й починається село Саджавка, де Саджавка переходить у селище Ланчин, а де за Ланчином почався Добротів — наче потрапляєш у сільський мегаполіс, урбанізоване русло сіл. А паралельно дорозі біжать зеленочолі схили Карпат, біля їхніх ніг, у протилежному напрямку, біжить Прут, а вдалині виступають сивоносі вершки Чорногори.

За останнім переписом, Ланчин населяє близько восьми тисяч людей (щоправда, на одного працюючого зараз припадає шістьдесят двоє(!!!) пенсіонерів і дітей, а молодь подалася на заробітки. За “совітів” Ланчин населяло приблизно дванадцять тисяч.

Та й протягом багатьох століть ці місця заселяли люди. Ще трипільці селилися в цих краях, у передгір'ї (відомих, що було трипільське поселення біля селища Середній Майдан, це трохи в бік степів від річки Прут), а під час археологічних розкопок у сусідньому селі Добротів було знайдено кремнієві скребки, ножі, проколки, які датуються початком нашої ери. Та й чому не населяти ці землі: з одного боку поля, на яких можна випасати худобу й вести власне господарство, з іншого ліси (деревина), в яких водилися звірина, гриби, ягоди... Скель теж не бракувало, щоб добувати креміння. А ріка з рибою, струмковою фореллю, яка сьогодні вже вважається делікатесом (вимираючий вид), а місцеві дітлахи ловлять тільки дрібних “ковблів” (місцева назва, яка, можливо, походить від ді-

ТИСЯЧОЛІТНІЙ ЛАНЧИН

лектного слова “ковбик” — шлунок). Але головним багатством того краю була не жовто-глиняна земля (яка гарно родить тільки цибулю, кукурудзу й рінь), не ліси, не гори, не річка Прут, а сіль, від якої згодом залежала вся Русь, як стверджує історик Микола Аркас.

Особливо бурхливо солеварна промисловість розвивалася в середні віки за Польщі, коли Коломия мала статус міста з магдебурзьким правом і привілей, що тільки в ній навколишні жупники могли продавати сіль (звідси й дуже розповсюджене в тих краях прізвисько — Жупник, а “жупа” — соляна копальня чи солеварня, де з “ропи” чи “сировиці”, дуже солоної води, випарювали сіль). Занепад соляної промисловості почався в кінці XVIII століття, коли в Австро-Угорській імперії була запроваджена монополія на сіль, більшість жупів закрилося, хоча солеварня в селищі Ланчин існувала ще до середини минулого століття, до совітів. Та й зараз у найближчих горах можна знайти давні криниці з сировицею (жупи), з якої й сьогодні добрі газдині виварюють сіль, якщо добрі газдині принесуть її додому.

Немає жодних сумнівів у тому, що поселення тут існували вже на початку нашої ери. Та все ж, коли був заснований Ланчин, звідки взялася така дивна назва (як кепкувати сусіди з ланчинських людей за м'яку вимову: “Ви із китайської провінції Лянь Чинь?”), що за народи населяли цю красиву землю, хто достойники цього селища? На всі запитання, звісно, важкувато відповісти, а на деякі можливо тільки гіпотезами й легендами.

Починати, як кожний історичний переказ із життя українців, варто зі стоянок первісних людей і трипільської культури (хоча дуже сумнівно, що вони мають будь-який стосунок до сучасних мешканців цих земель). Але достовірно відомо про те тільки Богу, тому розпочнемо із середини першого тисячоліття. Перші, на прискіпливий погляд сучасника, слов'янські племена з'явилися на цих теренах приблизно в V столітті нашої ери й звалися вони білими хорватами (кавари, або інші назви: халасії, хорезміїці), народ, який був витіснений із Хазарського каганату. Поряд жили тиверці. Гуцули (селище Ланчин стоїть на теперішній умовній межі поділу Гуцульщини й Покуття) з'явилися тут у X столітті. Достовірно відомо, що вірмени прийшли в ці землі в XIII столітті й були тут аж до XIX століття. Вони селилися в Тисмениці, Кутах, Ланчині, Станіславі. Зараз вірмени майже змішалися з місцевим населенням й втратили свої корені. Приходили сюди й інші народи, йшли далі, селилися, змішувалися, витіснялися іншими.

Кримські татари постійно набігали на ці землі, недарма їхня й наша героїня Роксолана (Настя Лісовська) родом із Рогатина, що недалечко від Покуття (Опільщина, західна частина Подільської височини). Напади почалися з 1495 року. Особливо постраждали ці краї під

час нападів у 1520 році, коли й захопили в полон Настю Лісовську. З 1600 до 1630 року відбулося, за різними джерелами, від 26 до 28 нападів, під час яких Коломию спалили тричі, село — Ланчин, Добрилів, Княждвір, Печеніжин (така назва в села від слів “пече ніжки”, бо саме сюди, за перші гірські перевали, тікали люди під час нашествя кримських татар) — руйнували, а людей гнали в ясир.

Велика частка населення поляки за походженням. Та й єврейського люду до XV століття в цьому краї налічувалося до 10 % від загальної кількості, особливо їхня кількість зросла після гоніннь євреїв в Угорщині (можна вжити й слово геноцид) у часи Людовика I. Осідали на цих теренах і карайми, й румуни, й молдавани, й німці, але етнічних українців завжди налічувалося найбільше.

Звідки ж така назва селища? Відомо, що Прикарпатські та Карпатські села називалися за назвами ремесел (Солотвино, Саджавка — від слова “саджівоцьки” або “копанки” — штучні водоймища, в яких розводили рибу) або за назвами урочищ чи річок (Бурштин, Чорний Потік). Існує легенда, що польські пани, проїжджаючи через цей край, запитували: “Ланчий?” Ось звідси й назва. Також припускалася думка, що назва селища від польського слова *łaszczyć* (вимовляється схоже на “ланчиц”), що в перекладі — зв'язувати, поєднувати. Проте, що і з чим зв'язувала земля, на якій розташоване селище Ланчин, — залишалось загадкою.

Красзнавець Степан Пушк висловлює такий здогад щодо Ланчина. В середині XI століття Перемишлянський князь Ростислав-Михайло Володимирович одружився з Ілоною (Ілонкою, Оленкою, Ланкою), дочкою угорського короля Бели. Його батько Володимир (який правив у Новгороді й помер у віці 32 роки) був найстаршим сином Ярослава Мудрого, й перед смертю він благав своїх братів, стрийв молодого Ростислава, не зобижати племінника. Ростислав отримав у спадщину Галичину, проте сталося найгірше — стрій вигнали його з Переяслава. Оскільки Ланка була з роду хорезміїців (каварів, білих хорватів), львів'янин Петро Серджук стверджує, що вона претендувала на Тму-тараканський трон. Тому Ростислав і Олена (Ланка) пішли туди й там правила деякий час. Але Візантія, яка не бажала відродження Хазарського каганату, підслала до Ростислава-Михайла Володимировича вбивць і його отруїли в 1067 році. Ланка повернулася в Галичину й оселилася на Покутті. Селище, де вона жила й правила, називається Княждвір. Вона не знала місцевої мови, тому селище, де жив її товмач (перекладач), зараз називається Товмачик. А Ланчин названо в її честь — Ланчинне селище! Якщо цю версію прийняти за основу, то в 70-ті роки цього століття потрібно відзначати тисячоліття назви селища Ланчин. А про те, що селище старше за Москву, говорити навіть не доводиться.

“...Настане наш час — час пробудження народної волі й народження нової української сили...”

УКРАЇНЦІ У СВІТІ

МИ І ВОНИ, або НЕ ВІДДАВАЙТЕ СВОЇХ ГОЛОСІВ НЕГІДНИКАМ

Віктор ГОРОБЧУК,
представник МГОУ
“Четверта Хвиля” в Італії,
голова координаційного
комітету Трудового руху
“Солідарність” (Рим)

Після тотальної дискредитації інститутів влади в Україні настав справжній ліберальний розгул — конституційно-правове свавілля (“беспридел”): під прикриттям “політичних рішень” почалось остаточне й тотальне руйнування української державності, останніх надій простого народу на покращення життя. Знаковим моментом цього етапу “поглиблення демократичних реформ” є те, що дискредитацією Конституції зневажено залишки гідності українського народу, переступлено останню межу моралі. Сьогодні народу брешуть просто в очі, вважаючи, що він здатен мовчки проковтнути будь-яку брехню. Сьогодні народ мають за худобу, яка може стерпіти будь-яку наругу. Сьогодні розжирілі на дармовизні мафіозно-кланові угруповання нищать залишки правди за допомогою “політичних рішень”.

Суть цього “права” полягає в тому, що “законним” є те, що дозволяє вчорашнім пройдисвітам і халугам — сьогоднішній псевдоеліті й олігархам — цинічно привласнювати державні ресурси й безкарно грабувати український народ.

Рейдерство — стиль їхнього життя, тоді як “право політичних рішень” стає основним мотивом судових вироків і гарантією їхньої безкарності перед народом. А тому це “право” і стало яблуком розбрату між вождями “коаліції” й “опозиції”.

Пересічний українець змушений 24 години на добу споживати безліч інформаційного непотребу, суть якого зводиться до виправдання свавілля по той чи інший бік помаранчево-блакитних барикад. **А оскільки процес пожірання української державності в рамках олігархічно-кланової “двопартійності” плавно переходить у самопожірання, то в українському політичному житті, відповідно, настає пора перманентних “виборів”.**

Бажання “беспредельного реваншу” прикривається необхідністю “оновлення еліти”, “оновлення Конституції” під гаслом “завершення політичної реформи”. А головна мета “оновлення”, “поглиблення” й “завершення” — усунення конкурентів і встановлення в Україні найдемократичнішої у світі колективної диктатури.

У цьому й захована основна причина “демократичного розгулу” політично-мафіозних кланів, які в запалі боротьби “за справедливість” вийшли за межі конституційного поля на території “політичних рішень”. І не дивно. Бо чи бачив пересічний українець де-небудь таку екзотику, як олігарх-борець за народні права й свободи, тим більше, олігархічний клан, який бореться за відновлення законності й встановлення конституційного права народу. І чи сумісні в українському політично-

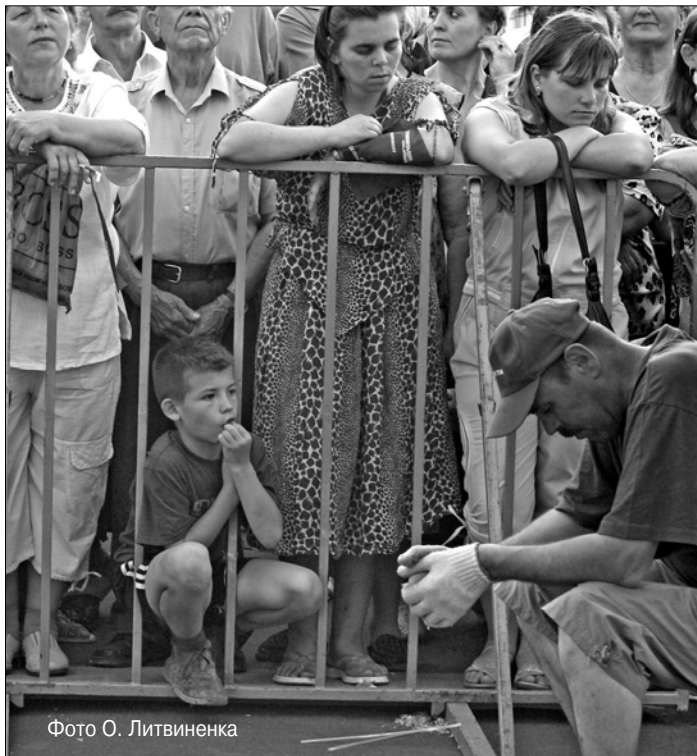

Фото О. Литвиненка

му досвіді такі поняття, як олігарх і справедливість, олігарх і законність чи олігарх і демократія?

Тому думаючому електорату сьогодні не доводиться говорити про результати “волевиявлення—2007”. Вони відомі наперед. А ось зрозуміти причини великої смути під назвою “системна криза української демократії” необхідно. Адже дискредитація української Конституції розпочалася ще задовго до оприлюднення знаменитого указу Президента В. Ющенка, який лише оголив усю глибину моральної гнилизни “української еліти” й “українських олігархів”. Зародження “системної кризи” почалось не в той сумнозвісний день, коли руками Президента псевдоукраїнська плутократія вирішила змінити “Універсал національної єдності” й переговорний процес у рамках “Наша Україна” і “регіони” на оголошення війни всім, “хто не з нами”. Системна криза “української демократії” почалася тоді, коли лукавий олігарх відгородився від українського народу “виборчим бар’єром” — фінансовою стіною, яку вже не зміг подолати жоден чесний український патріот, жодна чесна людина праці. “Виборчий бар’єр” — це та тріщинка в конституційному праві вчора, яка перетворилась на велику конституційну руїну сьогодні.

З допомогою “виборчого бар’єра” виборче право пересічного вчителя, лікаря, інженера, робітника чи селянина відверто й цинічно зневажене, а Верховна Рада перетворилася на закриті акціонерне товариство олігархічно-кланової “груповухи”. Уже тоді під час встановлення “виборчого бар’єра” в ім’я “політичних рішень” було порушено низку статей Конституції України. Зокрема ст. 21, згідно з якою всі люди є вільні й рівні у своїй гідності, ст. 22, згідно з якою не допускається обмеження конституційних прав громадян через внесення змін до чинного законодавства, і ст. 38, згідно з якою громадяни мають право

вільно обирати й бути обраними до державних органів влади. Також українська Конституція не передбачала жодних обмежень виборчого права для громадян, які об’єднались у політичні партії й ГО. Сьогодні все навпаки. Виникає просте запитання: як можуть ті, хто систематично ґвалтував конституційні права громадян учора, врятувати українську демократію завтра. Як можуть оці вчорашні негідники й пройдисвіти, які здобули владу й гроші через пограбування народу, стати “батьками нації” й “новою елітою”. І головне, чи може мислячий громадянин потурати їхньому свавіллю, вірити їм і голосувати за них.

Адже їм уже не достатньо позбавити народ права обирати й бути обраним, встановлюючи свої фінансово-виборчі бар’єри. Тепер вони хочуть на додаток до “бар’єрів” ще й імперативний мандат, і колективну безвідповідальність через скасування інституту президентства як основи конституційного ладу України. А для узаконення конституційного перевороту й утвердження кланово-олігархічної диктатури їм потрібне “волевиявлення—2007”. Саме під час цього волевиявлення “біомаса” мала б узаконити “двопартійну систему”, керовану імперативним мандатом.

Як тут не згадати Йосифа Джугашвілі-Сталіна з його “демократичним централізмом”. Тоді керівною і спрямовуючою силою була партія лєнінців-більшовиків. Тепер керівною і спрямовуючою силою стали банківські рахунки олігархів. А принцип “демократичного централізму” цілком забезпечує імперативний мандат. А вступ у “всенародний мегаблок” стає просто ритуальним посвяченням на участь у “волевиявленні—2007”. Сьогодні, хоч як сумно констатувати, після 15-ти років незалежності ціна депутатського мандата — не честь і гідність, а гроші. І якщо на початку 90-х депутатський мандат українського парламентаря комусь

коштував 15—20 років совковських таборів, то тепер це лише 15—20 “чесно” зароблених мільйонів.

А тому кожен український громадянин перш ніж прийти до виборчої дільниці, мав би задуматися, що його сюди привело.

Чи не правильніше замість того, щоб іти на поводи їхньої демагогії, прозріти й повернути собі гідну долю у власній державі. Чи не краще об’єднатись у боротьбі не за їхній олігархічний “беспридел”, а за своє право на достойне життя у власній державі. Бо хіба можна отримати справедливість із рук тих, хто живе брехнею й насильством? Один із таких претендентів у “батьки нації” пан В. Янукович заявив, що український уряд не ставить питання про повернення українських заробітчан на батьківщину, “бо потрібно спершу запитати, чи хочуть вони повертатись”. Від імені заробітчан я хочу також поставити йому риторичне запитання: а чи є куди повертатись отим мільйонам учорашніх безробітних, а сьогоднішнім європейським батракам? Що їх чекає в Україні? Хто годуватиме їхні сім’ї і вчитиме дітей? І чи знає він, що за кількістю витиснутих із батьківщини громадян українська влада вже може змагатися за першість з усіма попередніми окупаційними режимами? Я хотів би, щоб пан Янукович зрозумів: Україна не може називати себе ні демократією, ні європейською державою доти, доки хоч одна українська родина змушена перебувати на заробітках, доки хоч один український громадянин перебуватиме в статусі безправного заробітчанина-нелегала, доки народу України не будуть забезпечені всі його людські й конституційні права.

І тому від імені трудових мігрантів звертаюсь до мільйонів тих, хто в Україні чекає своїх рідних із заробітків: не віддавайте своїх голосів і свого виборчого права в руки тих, хто жирує за рахунок сліз і поту ваших синів і дочок, батьків і матерів, хто хоче обманом і лукавством накинати зашморг на шию молодій українській державності, хто хоче скупити ваші землі, а вас усіх вигнати на заробітки або перетворити на наймитів і рабів. Прошу вас приєднатись до нашого голосу й сказати всім отим перевертням, які жирують на біді народу: “Ми зневажаємо вас, негідники, бо іншого ви не заслужили!”

Зрозуміло, що вони йтимуть до кінця. І ми повинні бути до цього готові.

Після виборчої вакханалії “беспредельщikov” неминуче настане похмілля. І народ остаточно прозріє. Розвіються останні ілюзії щодо борців “за краще життя вже завтра”. І тоді настане наш час — час пробудження народної волі й народження нової української сили, яка дбатиме про народ і боротиметься за гідне життя на своїй землі, консолідуватиме інтереси нації довкола осердя української державницької ідеї й національної ідеології.

Але до цього необхідно готуватися кожному з нас уже нині, з вірою в духовну силу рідного українського народу, у власну політичну мудрість і волю!

УСІМ НОВИНИ ВІД УКРАЇНСЬКОЇ СВІТОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ

У Кракові у фондї св. Володимира відбулася конференція “Людські та громадські права української меншини”. Мета конференції — розглянути, висвітлити та обговорити комплекс питань, які стосуються польських громадян української національності, тобто автохтонних українців у Польщі у світлі належності Польщі до Європейської Унії. Першочергове завдання Конференції — проведення конструктивної дискусії, сконтактування людей, які могли б спільно працювати над розв’язанням існуючих проблем, та надання можливості представникам урядів Польщі й України представити офіційну урядову позицію. Організатор: Комісія Людських та Громадянських Прав Світового Конгресу Українців.

Ще донедавна Західна Європа в суспільній уяві була землею обітованою. Поїхати туди для українців було заповітною мрією. Проте дехто з тих, кому “поталанило”, вже ніколи не повернеться додому. Із приходом до влади в Італії лівоцентристського уряду країна почала уважніше придивлятися до проблем, які раніше ігнорували. Перед очима громадськості постала реальність, якій, здавалося б, не місце в демократичній західноєвропейській державі. Цю проблему називають новітнім рабством. Італія здригається від газетних публікацій, телепередач, у яких розповідають про умови праці та проживання іноземців із країн, що не входять до Євросоюзу або увійшли до нього нещодавно: африканців, румунів, болгарів, поляків, українців, які працюють на сезонних сільськогосподарських роботах, збираючи врожай на півдні Італії... Журналіст одного з провідних видань Італії “L’Espresso” розповів про життя новітніх рабів після тижня, проведеного серед помідорових плантацій...

Упродовж наступних семи років Єврокомісія планує виділити 825 мільйонів євро на інтеграцію іммігрантів. Про це повідомив віце-президент комісії ЄС Франко Фраттіні після зустрічі з міністрами держав Євросоюзу з питань імміграції. Приміром, на Сицилії муніципалітет оплачує 50 відсотків витрат на ремонт житла, якщо власники погоджуються здавати його іммігрантам за помірну платню. А у Франції молоді іноземці отримують послуги наставників, якими стають французи пенсійного віку. Незабаром Франко Фраттіні збирається оприлюднити плани Єврокомісії з приводу того, як збільшити легальну міграцію до ЄС. Пізніше буде розроблено документ, що міститиме права та обов’язки іммігрантів.

Австрійський фільм про українку і Україну показали в Каннах. Австрійський режисер Ульріх Зайдль запропонував на фестивалі картину “Імпорт/Експорт”. У фільмі розповідається дві історії. У першій безробітна українська медсестра Ольга їде на заробітки в Австрію. Там вона влаштовується прибиральницею у місцеву клініку. Головний персонаж другої історії — австрійський хлопець Паул, який подорожує Україною в пошуках щастя. Зайдль пояснює, що обрав саме Україну, бо там “соціальний розлам найвідчутливіший”.

В італійському парламенті створено групу друзів з Україною. Головним завданням групи буде встановлення та підтримання міжпарламентських зв’язків. Зокрема, члени групи приділятимуть увагу таким темам, як підтримка прагнень України щодо вступу до європейських структур, визнання голодомору 1932—1933 років на міжнародному рівні, розвиток економічного співробітництва, а також проведення інформаційних та культурних заходів.

Ситуація щодо історичної спадщини в Україні — одна з найгірших у світі, вважають учені з Німецького археологічного інституту у Франкфурті-на-Майні. Пограбування України відбувається майже в промислових масштабах. Так звані “чорні археологи” вивозять за кордон унікальні історичні пам’ятки. Німецький експерт закликає українців діяти негайно, інакше буде пізно. “Розкрадання набуло загрозливих масштабів, — каже Фрідріх Лют. — Скарби, вироби з металу, монети систематично розграбовуються. Знахідки потім переправляють до Центральної Європи, де існують відповідні ринки, наприклад, до Франкфурта-на-Майні чи Мюнхена. Розграбовується культурна спадщина цілого регіону.

Передрук матеріалів дозволяється за умови посилання на УСІМ при МГО “Нова Хвиля”.

Підготував
Дмитро СЛАВОВ,
співкерівник УСІМ
при МГОУ “Четверта Хвиля”

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Те, що Україна має величезний туристичний потенціал, тобто чарівну природу й безліч історико-культурних пам'яток, істина відома. Як і те, що цей потенціал у величезному розриві з його використанням. Просто прикро іноді порівнювати: у європейських країнах до стародавніх руїн возять натовпи туристів, а у нас до видатних пам'яток неходжені стежки.

...Проїхав я північними районами Чернігівщини. Загалом давня Сіверська земля має дуже багато пам'ятних місць. Не розповідати про загальнонаціональні святині, такі, як Батури і Крути. Про болісне відродження гетьманської столиці наша газета вже писала. Сумного резонансу набуло й недавнє сплюндровання меморіалу Героям Крут, спорудженого минулого року. Те, що святині плондрують і злочинців майже ніколи не знаходять, зайвий раз говорить, яка у нас історична пам'ять. Свіжий факт: щойно в Чернігові пограбовано ще одну святиню — знамениті Антонієві печери, найбільший в Україні підземний церковний комплекс. Із цих уцілілих до сьогодні печер почав створення Іллінського монастиря у XI столітті святий Антоній Печерський, засновник Києво-Печерської лаври. Так-от, зі сходів, що ведуть до печер і спорудженої над ними Іллінської церкви XII століття, зловмисники викрали 20 важких бетонних плит. Схоже, скористалися вантажівкою і мало не підйомним краном. І це далеко не в безлюдному місці.

Подібне відбувається й у давньому княжому Новгород-Сіверську (див. "СП" ч. 22 за 2007 р.), й у славній Качанівці — палацово-парковому комплексі родини українських просвітителів і меценатів Тарновських, що "реставрується" вже десяти років.

Цей свій маршрут я почав із Довженкової Сосниці. Місце, де народився геній українського і світового кіно є, здавалося б, добре протоптаним туристичним маршрутом. Але й тут проблем вистачає. Меморіальна частина садиби-музею, включаючи й хату, де народився митець, має пристойний вигляд. А власне приміщення музею дуже тісне. Збудоване понад 40 років тому, воно давно вже не відповідає ні вимо-

Обідраний палац Рум'янцева-Задунайського. Село Вишеньки

ПОЗАРОСТАЛИ СТЕЖКИ ТУРИЗМУ...

гам музейної експозиції, ні потребам наукової роботи. Що вже говорити про розширення експозиції. А потреба і можливість є. Ось озвався з Москви найближчий родич Довженка, його рідний племінник Тарас Дудко. З великими труднощами і за немалих коштів йому вдалося придбати безцінні довженківські реліквії, деякі його особисті речі.

То окрема й сумна історія — доля спадщини митця, доля його архіву. Все залишилося його вдові Юлії Солнцевій, у якій були складні відносини з Україною. Не вдалося відкрити музей Довженка в Москві, де можна було б якось зібрати його спадщину. Тож документи, реліквії було розпорошено, якщо не сказати простіше — розтягнуто наближеними Солнцеві після її смерті. Де, в яких колекціях вони тепер? Проблемою залишається і вивчення архіву митця. Торік минули належні за законом 50 років з дня його смерті, коли дослідникам повинен бути відкритий вільний доступ до архіву. Але Москва й досі все тримає в секреті.

А ще лише мрією залишаються сподівання земляків Довженка, що його рідне місто стане місцем всеукраїнських кінофестивалів. Так само "зависло" й питання про перепоховання Олександра Петровича в Сосниці чи Києві. І нарешті така деталь. У світі, може, є сотні вулиць Довженка. Але є одна, та, де він народився і ріс. А таблички, з назвою вулиці й досі російськомовні.

Наступний пункт маршруту — Коропський район. Це вже добрих 150 кілометрів на північ від Чернігова. Ко-

зацький край із багатою історією. Невелике село Вишеньки, мальовничо розкидане на високому березі Десни, відоме чудовою пам'яткою архітектури — палацом графа фельдмаршала Рум'янцева-Задунайського. Великий палац із баштами й високими шпильми, як казковий замок, височіє над Десною. Та враження добряче псується, коли з берега ріки підходиш до самих стін палацу. Він у жалюгідному стані. Все протікає, сиплеться й валиться. За десятиліття радянських часів тут були і лікувальні, і дитячі заклади. Зараз у користуванні лише частина палацу, в якому розташована ідальня прилеглої дитячого оздоровчого табору. Палац, який формально у віданні держави, практично нічий. Чекає або на повну руйнацію, або на передачу його в користування крутим та багатим, які вже будують свої маєтки зовсім поруч, на березі Десни. Кількаповерхові, розміром мало не з палац фельдмаршала і графа. А поруч, якраз між новим маєтком і старим палацом, копають примаєткове озеро.

Прикро дивитися на руїни ще й тому, що все це — у втчині Леоніда Другого, нашого недавнього багаторічного Президента. Це його краї, неподалік — рідний Новгород-Сіверський район. Як і Коропський, входить у виборчий округ, від якого аж 8 років депутатствував у парламенті відомий кучміст. Який, окрім іншого, обіцяв відродити й Вишеньки, й унікальний палац, і не менш красиву церкву XVIII століття неподалік. Цей величезний як для поліської глушини храм, споруджений у стилі російського класицизму, обідертий, як і палац. Храм діючий, Московського патріархату. І подумалося: чи так уже й треба будувати нові храми, відмовляючи чи відмовляючи гроші, коли в такому захланні давні святині?

На Коропщині нас чекають ще дві пам'ятки — цікаві й занедбані. Свято-Миколаївський Рихлівський монастир був однією з трьох найбільших твердинь православ'я на півночі Лівобережжя в козацьку добу. Опікуваний українськими гетьманами, цей монастир вражав розмахом. 23 споруди: храми, келії, бібліотека, господарські будівлі, сотні десятин

"Коли ж ми позбираємо своє розкидане каміння?.."

Рихлівський монастир. Відродження на руїнах

Садиба-музей Олександра Довженка. Селище Сосниця

землі, величезний сад із пасікою. І все це більшовицька влада взялася знищувати, палити й трошити на початку 20-х років. Сотні монахів, священників, послушників монастиря було розвіяно по світах, багатьох розстріляно. Все розграбовано і поруйновано.

Якби історію нищення святинь безбожною владою хоч якось усвідомлювали нинішні віруючі, вони напевно чи й далі голосували б за ідейних нащадків комунобандитів. Однак монастир, відроджений після 84-х літ руйнації, монастир, заснований за найактивнішого сприяння гетьмана України, влада передала так званій "УПЦ" Московського патріархату.

Отож у майбутніх туристичних маршрутах повинна бути і ця святиня українського православ'я.

Нарешті, про Мезин. Це те саме, що Трипілля, лише на тисячі років старіше. Знаменита стоянка первісної людини. Її досліджують уже добрих сто років. Але знову доводиться говорити про невідповідність видатної пам'ятки всеукраїнського масштабу і реалій районної глибини. Коропчани щось намагаються продемонструвати у районному музеї, навіть зімітувати на зламаному магнітофоні звуки музики 15-тисячолітньої давнини. Але хіба під силу районному музею, структурі бідного райвідділу культури, показати МЕЗИН? Як і його філіалові — музею в самому Мезині, який я теж відвідав. Цей музей розміщено в столітньому дворянському домі. Створений понад 40 років тому палким ентузіастом Мезина Василем Єлисейовичем Куриленком, який віддав дослідженням майже 60 років. Він сьогодні директор музею. Але чи може все триматися на плечах цієї 77-річної людини? Особливо надсерйозні наукові дослідження і їхні результати, висновки? А висновки ці іноді ду-

же несподівані й досить спірні. Наприклад, візерунки на кістках, які зроблені у Мезині і які символізують нібито деякі астрономічні дані, на 10 тисяч років давніші зроблених у Давній Греції. Або твердження, що саме у Мезині 7 тисяч років тому винайдено нотну грамоту і записано перші ноти. Вірю, свято вірю. Хотілося б лише, щоб це було підкріплено серйозними науковими дослідженнями. Так само, як і в музейних експозиціях усе має бути вивірене до крапки. А хаотична суміш череп'я, кісток та металу, висипана на саморобних стендах Мезинського музею, якось не вражає. Як і самовари вперемішку з кістками, як і облуплені російськомовні написи, як і стенд із портретом Петра І і його лозунгом "во славу російського оруж'я". Я вважаю, що кожен черепок у музейній експозиції повинен бути чітко ідентифікований, датований, а тоді вже експонований. Аби ми знали, що то не викопаний у глинищі горщик із сусіднього обійстя. До речі, про розкопки. Директор, Василь Єлисейович, має навіть ліцензію на їхнє ведення. Але, гадаю, тут би мали працювати потужні наукові експедиції, адже археологія — не самодіяльність, а ціла наука. Натомість довкола Мезинських стоянок крутяться всі кому не ліньки. Що хто копає, куди вивозить, де воно випливе? Можна ще додати, що й сам благодійний музей уже кілька разів обкрадали. Для Лувру чи Британського музею? Для колекцій олігархів?

...У літньому розвої буяє розкішна природа Сіверського краю. Численні пам'ятки української історії й культури Придесення, святі місця й нетоптані, неходжені стежки. А до якоїсь каменюки в Голландії чи Англії везуть і везуть туристів. Коли ж ми позбираємо своє розкидане каміння?..

Ростуть навпроти палацу фельдмаршала маєтки новітніх багатіїв. Село Вишеньки

Остап ЛАПСЬКИЙ

МІЙ ПОЧИТАЧУ

Я ГОРІЛИЦЬ

лежу
на шкірі:
первісна людина.

З головою
повною питань
близьких мені:
як далі
бути?

В голові зміюкою
ворушиться:
клубок
думок.

Між них оця,
до думки мозок звук:
загнала церква
Бога у куток,
в тупик.

Невже?

Я ле́жма, горілиць,
лицем питаю:
у Отця!
21 травня, 1997

КОСМІЧНИЙ СОН,

бо снилося мені,
що піді мною небо:
я ходжу́ по небі,
мов по світу дні!

Вкрай дивне відчуття
в людині родить
отакий напакій стан:
чого, мовляв, не головою,
ти диви,
ногами ходить!

КРІПЛИВИЙ СОН

Заснувши, поет потопав
у золотих снах!
За Лесею

Я сповз
на край Нацкручі
й чую,
що у прірву кану,
як заворушусь:
хоч трохи!

А проте,
надія жєвіріє
і:
рятівна́ рука приходить!

Не ніяковіючи,
спаситель висловивсь:
Остап у нас такий!

І птах задумався,
невже моя
життєва мить
колись спанє:
палахотїтиме?!

А РЕЧЕННЯ ВАМ

вивергючи своє,
тривкий,
тривкіший геть,
від тих,
що їх
миранство нам вирощує —
я храм
щодня будую
і ось-ось прозорою
постану стїтаую
над варшавською —
стоятиме повік
над різнолюдою
Варшави площею:
я України чоловік!

Без будь-якої
вам обрїзи,

реченням невигаганим
набагато більше,
бо: велике буде сказано!

СЕБЕ
РОЗШУКУЮ?!

ВАМ

Тим, кому:
моє слово зайве?!

Якби я знав
не те, що знаю,
був би вами:
не собою?!

Не було б у слові
меї драми,
не було б і сутичок:
його з юрбою?!

НА ЧОВНІ

Невже: немов собака?!

Коли я про своє
розповідати починаю
то неначе:
на човні похитуюсь?!

Хапаюся руками
хатнього повітря,
мов одвірків дівка,
що її до шлюбу:
з нелюбом ведуть?!

Я розповів це,
сам не знаючи,
у чому розповіді:
поетична суть?!

СУПОКІЙНИМ ОКОМ

Роздивляюсь по середовищу,
крім мене, з нас-найдавніших
ще Микола, ще Богдан...,
а так то: ніхто вже?!

Попідвіконню гідно
старики проходять,
подумки і я у даль:
отак піду?!

Хай тямить молодість,
що ми
сприймали юне весен щастя,
що ми
сприймаємо й стару,
як світ сей:
осеней біду?!

ЧИ НЕ ТАК?

Невже я вигадав
усе, що: почуваю?!

Маріє, мабуть, я уявно
граюся з любов'ю,
а закоханим лише:
бажав би бути?!

В серці кільчиться
зерно: переднадгробної отрути?!

ДОНІ

А зріж ти, тату,
Тоту бороду: а зріж!

Я, моя ти, доню,
серед іншого:
у бороду увірував?!

Буває,
гляну в дзеркало
і борода мене:
на подвиг надихає?!

А самохвальбою
сам я ситий,
видавці ж мої
на бороді моїй,
як в Україні,
так і тут,
могли б не грошей:
слави заробити?!

ТВОРЕЦЬ ЗАПОВІТНОГО
СЛОВА

Василь НАЗАРУК,
м. Варшава

Тяжіння до джерел і постійне
стремління до творчої переоцінки над-
бань минулого, які одначе залишають-
ся потужною рушійною силою сучасно-
го, модерного дискурсу О. Лапського
— це постійна прикмета його поезії.

Цей виходець із майже суцільно
української колись Берестейщини, не
переселенець, а свідомий емігрант у
Польщі. Остап Лапський, винісши з
рідної хати хліб Кобзарєвого слова й
успадкувавши також непоступливий
Шевченківський нонконформізм, ось
уже 50 років вибудовує свою державу
своєю поезією, яка дивовижно й
оригінально поєднує традиційні, гли-
бинні (навіть фольклорні) корені з
авангардними здобутками, вибудовує
свою візію справжньої України й укра-
їнства, дає ліричний запис топографії
душі сучасного українця.

Почавши свою творчість у час наз-
рівання польської антитоталітарної
“відлиги” буремного 1956 року, ішов у
своєму розвитку і творчому дозріванні
від романтичних настроїв туги за краї-
ною дитинства — надбужанським Поліссям і від
форм неокласичних сонетів до різних моделей
вільного вірша й до недосяжного ідеалу “чистої
лірики”, відлитої у поетичних афоризмах — “лі-
ричних згустках”. Одноименна збірка “Згустки”
(1965) ніколи так і не з’явилася друком ні в
Польщі, ні в Україні, роздратувавши, мабуть,
цензорів афористичним зарядом гротеску й іро-
нії. Це таки було справді: *Щось ненаське /Щось
неляське/ ще й невсесоюзне!*

Забігаючи вперед, через роки заангажова-
ності у польський незалежницький рух *Солідар-
ності*, роки воєнного стану, недуги й вимушено-
го мовчання, скажімо безперечно, — що поет
ожив разом з Україною, в яку завжди непохитно
вірив. Ще в шістдесяті роки Київ назвав *колис-
кою*, а майбутню, незалежну Україну *ляпасом
сумнівам*, отак підтримавши своїм поетичним
голосом із Варшави тамтешніх шістдесятників.
Його тодішнє слово пробивалося крізь мур
мовчання звинувачувальним нагадом: *А непо-
далік /за межею / борці землю гризуть!*

У результаті небувалого творчого прориву
раніші творчі надбання О. Лапського розкидані
по різних виданнях (“Наше слово”, “Наша куль-
тура”, альманах “Гомін”, альманах “Український
календар”, “Дукля”, “Дніпро”, “Прапор”, “Жов-
тень”, *Слідами пам’яті*, “Зерна”, “Сучасність”,
“Над Бугом і Нарвою”, “Берестейський край”,
“Підляські повідомлення”, “Zycie Literackie”,
“Magazyn Literacki”, “Lithuania”, “Arkadia”, Anto-
logia poezji ukraińskiej F. Nieuwaznego і J. Pleśni-
arowicza. Po tamtej stronie deszczu. Poezja ukra-
ińska T. Karabowicza, Літературний провулок і
ін.) поповнилися потужною та стилістично
оновленою хвилею нових творів, які склали ві-
сім нових книг поезії: *“Я йшов”*, *“Моє само-
визначення”*, *“Про череп’я”*, *“Мій почита-
чу”* (2000), *“Po czerni biela”* (поезії Лапського
в польських перекладах), *“Себе: розшу-
кую?!”* (2001), *“Обабіч: істини?!”* (2001),
“Собі: назустріч?!” У 2000 році поет став ге-
роєм телефільму Ostap Lapski, poeta pień-
uogodny. Цілу низку нових поетичних текстів О.
Лапського надруковано останнім часом у ви-
гляді добірок на відведених йому сторінках “На-
шого слова”, ілюстрованих оригінальним на-
бором портретів поета, виготовлених і ском-
понованих В. Паньковом. За останні 15 років в
єфірі прозвучали також сотні його літератур-
но-культурних передач.

Давній нахил до загущеного, афористично-
го запису спілкування ліричного я зі світом, зі
словом та з людьми позначений бажанням
впливати на сприймача — “душ /півня колош-
кати” — має тепер своє продовження у небува-
лій відкритості на події та проблеми сучасного
світу й у посиленні настроєності на діалог зі
сприймачем. Це, до речі, відоме й поширене
явище нашого постмодерного часу — часу “лі-
тератури у пошуках контакту з адресатом”. Се-
ред нових творів О. Лапського безліч різнови-
дів полемічних, закличних, або дружніх звер-
тань (*Відкритий лист до громадськості Украї-
ни*, *Двоє запитань*, *Епіфанію під стопу*, *Поетам
України: в Польщі сущим і творящим?!*, *Без-
тямникам*, *Дівчатам УПА*, *Дослідникам*, *Моска-
лям*, *Ляхам*, *Бізнеслюдяма* і т. ін.). Це вводить
додатковий динамізм, драматизує ліричну на-
рацію. Наскрізь дуалістичний і парадоксальний

Василь Назарук та Остап Лапський

у своєму ставленні до світу та в поетиці, він раз
іде за поштовхом думки, інколи за музикою,
полюбляє сутички протилежностей, водночас
же залишається монолітом. У його поезії пара-
доксально *Лише недосяжне /стає конкретним*,
а реальність буднів буття ліричного суб’єкта
розкривається у парадоксі: *рухливіше живу /
до місця прикипівши?!*

Після п’ятдесяти років від свого дебюту
Остап Лапський залишається унікальним ви-
разником космосу ментально-духовного вимі-
ру буття української людини, з її культом рідно-
го слова, земною причетністю, системою цін-
ностей і вищих устремлінь. Досліджуючи
сув’язь духовного та плотського, світлого й
темного в людині, Лапський як поет часто на-
магається примирити небо з землею. Живучи
у своєму емігрантському затворі у Варшаві,
без надії на зміну цього стану приреченості
(*Гірку до дна п’ю, /вип’ю емігрантську чару*,
77) — далеко від Полісся та “втраченого раю”
всієї України поет у своїй космічній самотності,
сам як центр свого всесвіту, він роками веде
свій неугавний діалог із Богом і вічністю.

*Понадсучасся чоловіче,
у печері тільки нині
ти безпечним можеш бути
тут, слугуючи як Небу
так і Україні... (Мій почитачу, с. 110)*

У найновішій книжці поезій *“Собі: назус-
тріч?!”*, — поетичному альбомі, а водночас ек-
зистенційному щоденнику та ліричному “моли-
товнику”, своєрідній “книзі книг” Остапа Лап-
ського, високоякісно комп’ютерно складений
Анатолем Кобеляком і з — опрацьованим Во-
лодимиром Паньковом — оригінальним дизай-
ном, органічно скомпонованим із текстами по-
езій — Остап Лапський постає перед нами як
творець, який успіхом увінчує пошук самобут-
ньої концепції поетичного дискурсу, напруже-
ної (*Вірш без напруженої форми — /це сира ба-
лаканина: /байдужа до межових висот?!, Собі:
назустріч?!*, 100) та епіфанійної, “місткішої
форми” (такої шукав для себе і знайшов також
польський noblist Ч. Мілош) спроможної вира-
зити всю складність, розмаїття та парадок-
сальність зовнішнього та внутрішнього світу
людини, охопити все — від буденних і всеукра-
їнських подій (включно з переосмисленням *По-
маранчевого здвигу*) по складні екзистенційно-
буттєвісні проблеми, так щоб поетичний текст
міг позмагатися виражальними спроможностя-
ми навіть із філософським трактатом, літерату-
рознавчим роздумом, сповіддю, проповіддю
чи молитвою, сягати навіть метафізики та міс-
тичної таємниці буття-існування.

Остап Лапський досягнув нині такого рів-
ня свідомості слова та абсолютного володіння
над всіма елементами поліфонічної — уні-
кальної нині в українській поезії — структури
тексту, що він має право сказати навіть єван-
гельським стилем:

*Не при мені, а при моєму слові /стане хто,
то той побільшає, /ще більшим буде: аніж: до-
сі?! //Це не я кажу, /заговорила сила вишня
тиха: через мене?! Шукаючи себе у повноті та
чистоті творчого самовираження, поет знахо-
дить слово заповітне. Слово наповнене ру-
шійною силою: *Бо ж є чином /в онімлітості Во-
но: /моєю Україною!**

Олександр ПОНОМАРІВ, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіта”

У незалежній Україні почалося національне відродження мариупольських греків. Тепер півмільйонний Маріуполь є одним із найбільших промислових центрів України, але його сміливо можна назвати і столицею еллінізму в Україні. Визнанням науково-культурним осередком Надазов'я є заснований 1991 р. Маріупольський державний гуманітарний університет, ровесник незалежної України. Цей вищий навчальний заклад готує фахівців високого рівня, які досконало володіють українською, новогрецькою та ще однією з іноземних мов, новітніми інформаційними технологіями.

Професорсько-викладацький склад університету на чолі з ректором, доктором політичних наук, професором, Заслуженим працівником освіти Костянтином Балабановим веде велику наукову роботу, організовує симпозиуми, конференції не лише загальноукраїнського, а й міжнародного масштабу. У травні 1999 року тут проведено Міжнародну науково-практичну конференцію “Україна — Греція: історична спадщина та перспективи співробітництва”. А цього року, 21—22 травня в університеті відбулася Міжнародна науково-практична конференція “Розвиток еллінізму в Україні у XVIII—XXI століттях”. У конференції взяли участь науковці України та Греції, а також Росії й інших країн. У доповідях і виступах йшлося про життя грецької спільноти Надазов'я, про історичні зв'язки народів України й Греції, про розвиток культури й освіти, про економічну співпрацю двох країн тощо.

Грецько-українські політичні, економічні, культурні, духовні зв'яз-

СТОЛИЦЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕЛЛІНІЗМУ

Місто Маріуполь засноване 1778 р. біля впадіння річки Кальміус в Азовське море. Раніше це були землі запорозького зимівника Домахи. Значну частину населення цього міста становлять греки, що наприкінці XVIII століття переселилися сюди з Криму. Розмовляють греки Маріуполя та навколишніх сіл румейським діалектом новогрецької мови. У 20-х роках минулого століття приазовські греки мали школи, де вивчали свій діалект і літературну новогрецьку мову, розвивали власну культуру. Але в сумнозвісній 30-ті роки грецька інтелігенція, зокрема вчителі зазнали репресій. Школи закрито, друкарські машинки з грецькими літерами викинуто в море, контакти з історичною батьківщиною заборонено. Щоб якось сприяти збереженню грецької духовності населення, у 50-х роках XX століття професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, всесвітньо відомий еллініст Андрій Білецький створив для румейського діалекту абетку на кириличній основі, якою впродовж кількох десятиліть користувалися румейські поети, прозаїки, перекладачі. Студенти Київського університету ім. Тараса Шевченка під керівництвом А. Білецького й Т. Чернишової організовували експедиції до румейських сіл Донеччини для вивчення місцевого фольклору, історії, особливостей румейських говірок.

ки своїм корінням сягають глибин історії. Ці зв'язки були тісніші, ніж взаємини греків з іншими народами, зокрема на мовному ґрунті. Загальновідомо, що грецька мова стала джерелом лексичного збагачення багатьох мов світу, але в українській мові є такі грецизми, що їх немає в решті мов: **левада, лиман, патериця, троянда, халепа** тощо. В українській та новогрецькій мовах є ціла низка паралельних утворень лексичного, фразеологічного та граматичного плану, відсутніх в інших мовах, генетично ближчих до української. Спричинено все це тісними зв'язками між нашими народами на тривалому історичному шляху.

Ще в VII—VI століттях до н. е. на теренах сучасної України засновано перші грецькі поселення, одним із найвідоміших з-поміж яких стала Ольвія — велике місто-державна на правому березі Бузького лиману.

Особливо жвавими стали взаємини між Київською Руссю та Візантією після хрещення Руси в 988—989 роках, за князювання Володимира. Відомо, що велика княгиня київська Ольга 957 року відвідала Константинополь і перша з представників київської князівської влади прийняла християнство.

Стосунки між Києвом та Константинополем були не лише на офіційному, а й на родинному рівні. Князь Володимир Святославович був одружений із сестрою візантійського імператора Василя Другого Анною. Князь Володимир Мономах, за переказом, одержав славнозвісну шапку як подарунок від свого діда по матері, візантійського імператора Константина Мономаха. Київська князівна Євпраксія-Добродія, онука Володимира Мономаха, 1122 року вийшла заміж за візантійського царенка Олексія, прийнявши ім'я Зоя.

Можна сказати, що зв'язки між предками сучасних українців та греків не припинялися ніколи. Не витримуючи турецької сваволі після падіння Константинополя, багато грецьких родин знаходили притулок на українських теренах. Залишаючись греками, вони водночас ставали гідними громадянами своєї нової батьківщини. Вони зробили цінний внесок в українську економіку, культуру, військову справу, в царину просвітництва й духовності. У національно-визвольній війні українського народу під проводом Богдана Хмельницького брали

участь і греки, зокрема як дипломати.

З острова Закінт переселився в Україну Василь Капніст, який став згодом командувачем п'яти полків Слобідської України. Його син Василь Капніст (молодший, 1756—1823) — поет, драматург, визначний український культурний і громадсько-політичний діяч. На знак протесту проти скасування державної автономії України він написав на початку 1780-х років твір “Ода на рабство”. У 1788 році В. Капніст склав проект відновлення козацьких полків в Україні.

Чималий внесок у розвиток української науки й культури зробив ще один відомий представник грецького роду Микола Аркас (1853—1909) — український композитор, автор записів та обробок українських народних пісень і романсів, опери “Катерина” за однойменною поемою Тараса Шевченка. Це був перший музичний твір на шевченківський сюжет. М. Аркас також автор дослідження “Історія України-Руси”. У Російській імперії царських і більшовицьких часів М. Аркаса вважали українським буржуазним націоналістом.

Українець грецького походжен-

ня Василь Каразін (1773—1842) — засновник Харківського університету та першої в Європі метеорологічної станції. Він відкрив першу в Україні школу для селян. Офіційно його шляхетна діяльність не була належно пошанована за життя, але сам В. Каразін казав: “Блажен уже стократно, що випадок дав мені можливість зробити хоча б найменше добро любій моїй Україні”.

Мати видатного вченого XX століття академіка Володимира Вернадського, першого президента Української академії наук Ганна була з роду київських греків Константиновичів.

Багатомо мовив настрій російськомовний виступ на конференції Надзвичайного і Повноважного Посла України в Грецькій Республіці В. Цибуха. Я знаю, що в посольствах України далеко не всі користуються українською мовою, ніби вони досі репрезентують не Українську незалежну державу, а одну з колоній Російської імперії. Либонь, людям, що відповідають за призначення працівників українських посольств і насаперед Надзвичайних і Повноважних Послів, треба відповідальніше добирати кадри, бо інакше в світі нас іще довго сприйматимуть крізь призму Росії.

На завершення загалом добре проведеної конференції студенти й викладачі університету показали чудовий українсько-грецький концерт у міському драматичному театрі.

Я щороку буваю в Маріупольському державному гуманітарному університеті — беру участь у конференціях, олімпіадах, читаю лекції, голову в Державній екзаменаційній комісії. Іжджу із задоволенням, бо кожного разу зміцнююся в переконанні: Донеччина — українська земля.

Євген БАРАН, м. Івано-Франківськ

Анатолій Погрібний. Літературні явища і з'яви (Статті. Портрети. Силуети. Наближення). — Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. — 628 с.

Так склалося в житті Анатолія Погрібного, що добрий десяток років він переважно займався публіцистикою. Це було і є на часі. Особливо у нас. Варто тільки переглянути назви книжок Анатолія Погрібного, що з'явилися в останні роки, аби пересвідчитися, наскільки важливе його публіцистичне слово: “Якби ми вчилися так, як треба. Розмови про наболіле”, “По зачарованому колу століть”, “Світовий мовний досвід та українські реалії”, “Раз ми є, то де?”, “Поклик дужого чину”, “Дещо про національні пріоритети і стратегію націєвбивства”, “Умію, та не хочу, або Про фальш одного мовного етикету” та інші. Сюди ще треба додати щотижневі передачі А. Погрібного по Національному радіо з проблем української мови і українства загалом. Публіцистичну працю А. Погрібного було відзначено низкою премій із Шевченківською включно.

Однак за цією невдячною публіцистичною роботою якось забулося, що Анатолій Погрібний є літературознавцем, фаховим, високопрофесійним. Свідченням цього є його наукові звання й посади — доктор філологічних наук, професор Київського інституту журналістики та Українського вільного університету (ФРН, Мюнхен).

Нове видання талановитого науковця “Літературні явища і з'яви” за свідченням самого автора, є книжкою “нового й оновленого”: “По-перше, тому, що цілий ряд уміщених тут праць досі ще не були в друці й отже, йдуть до читача уперше, а, по-друге, все, що у різний час публікувалося, зазнало прискіпливого перечитування автором”. І ще з переднього слова: “Оминувши у ній свої зацікавлення як літературного критика (відбиті

КНИЖКА НОВОГО І ОНОВЛЕНОГО...

вони у кількох моїх книжках та численних статтях і рецензіях), зміст її сконцентрував довкола того, що привернуло мою увагу в теорії та історії літератури”.

Книжка має чотири великі розділи: “Статті”; “Портрети”; “Силуети”; “Наближення”. Відкриває перший розділ стаття “Естетичні виміри художнього конфлікту”, в якій А. Погрібний повертається до наукової проблеми, що їй свого часу присвятив докторську дисертацію “Художній конфлікт і розвиток сучасної радянської прози” (К., 1981).

Розглянувши історію питання і наукові дискусії навколо проблеми художнього конфлікту, дослідник приходить до виважених і об'єктивних висновків: художній конфлікт “охоплює і сферу змісту, й сферу форми”, що “дозволяє відчутти цілісність твору”; “художній конфлікт володіє значними ресурсами в досягненні системності аналізу творів”; “виявлення типологічної своєрідності конфліктів часу — це один з ключів до розкриття тенденцій руху літератури в різні періоди й епохи, в тому числі й літературного процесу наших днів”.

Не менш важливими є міркування дослідника, присвячені феномену письменницької публіцистики, жанру рецензії в сучасному літературному процесі, еволюційному вияву модернізму в українській літературі, людинотворчому покликанню літератури, проблемі сучасного стилю, універсалізму слова українських письменників...

Усі ці міркування, хоч і висловлювалися в різний час, не втратили своєї актуальності. Наприклад, у статті “Ще раз про сучасний стиль” (1985), А. Погрібний наводить спосіб пережиття Льва Толстого про спекуляцію стилем окремими літераторами: “А техніка тепер дійшла до дивовижної майстерності. Яка-небудь Лухманова чи Дмитрієва так пише, що просто диво; де вже Тургеневу дасть! — вона нам наперед сорок очків дасть!”

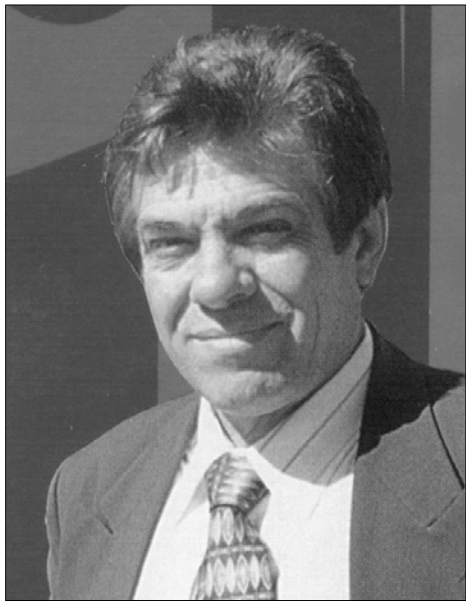
Дослідник проводить паралель із сучасним станом літератури: “Привертає увагу, як прагнуть деякі прозаїки, незважаючи на змістово-художню слабкість своїх творів, перебувати, як кажемо, на висоті формальних здобутків письма”. Ці висновки А. Погрібного варто було б пам'ятати сучасним літературним нуворишам а'la Andruchovycz. Бо в сучасному літературному процесі давно перейдено межу, від якої застерігає А. Погрібний, але сучасне свідоме чи неусвідомлене безпам'ятство ще не означає правоти тенденції, яка набрала розгону...

У розділі “Портрети” маємо три вже апробовані дослідження А. Погрібного “Яків Щоголів”, “Борис Грінченко”, “Олесь Гончар”. Імпонує чіткість факту, виваженість оцінок, скрупульозність аналізу, внутрішнє розуміння естетичного й етичного конфлікту, в якому перебували митці, незаангажованість висновків і бажання зрозуміти позицію письменників. Це той рівень фахового прочитання, де потрібно сприймати і оцінювати не тільки розумом, а й серцем. А. Погрібний володіє цим інструментарієм і має велике й добре серце.

Третій і четвертий розділи між собою подібні (“Силуети” і “Наближення”). “Силуети” містять статті, присвячені Т. Шевченку, П. Кулішу, П. Кузьменку, І. Нечую-Левицькому, І. Манжурі, Г. Григоренку, В. Леонтовичу, Д. Гуменний, П. Тичині.

До кожної постаті А. Погрібний знаходить свій ключ розуміння. Трактуювання й оцінки дослідника приймаєш беззастережно, бо в них виявлено найпосутніше і найвизначальніше кожної яскравої творчої індивідуальності — любов до України. Ці оцінки позбавлені псевдонародницького патосу й попудізму. Все тут виважено, об'єктивно й точно.

Розділ “Наближення” — це своєрідне авторське входження в тему. Ці матеріали

більше нагадують тезисні міркування, коли дослідник не встигає ширше, глибше проникнути у творчу лабораторію чи біографію того чи іншого письменника. Діапазон охоплення широкий — від початків нової літератури (І. Котляревський, М. Шашкевич) до сучасних днів (Ю. Мушкетик, Д. Павличко, Б. Олійник). А між ними такі постаті, як М. Венгер, П. Чубинський, О. Русов, Олена Пчілка, Б. Антоненко-Давидович, М. Кушнір та інші. В окремих із цих матеріалів присутні елементи спогадів (як-от у матеріалах про П. Тичину чи Б. Антоненка-Давидовича).

Ця книжка є добрим подарунком усім шанувальникам української літератури. Рівень письма тут вимірюється рівнем авторського осягнення Слова і рівнем відповідальності за Слово, що засвідчує яскраву творчу і наукову особистість Автора.